

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «**THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC
COOPERATION**»

**THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF
CARDINAL STEFAN WYSHINSKY IN WARSAW**

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2021**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 25.01 – 05.03.2021) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2021. – 142 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	7
Біленко О. І.	8
АНАЛІЗ ПРИЧИН ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	8
Білоконенко Л. А.	13
НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОМУ ПИСЬМУ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК У ВПРОВАДЖЕННІ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	13
Вакуленко О. Л.	18
ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ.....	18
Василенко В. М.	22
ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДИВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ... 	22
Верес О. М.,	25
Литвин В. В.	25
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	25
Винниченко Н. В.	29
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ COVID-19	29
Демидюк С. М.	33
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»	33
Дубівська С. С.	37
СИСТЕМА РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	37
Закора О. В.	40
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	40

Залюбовський М. Г.	44
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПЕРМАНЕНТНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	44
Карпова К. С.,	49
Чаюк Т. А.	49
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСАД АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....	49
Коваль Л. М.,	58
Бухта С. В.,.....	58
Антошкова Н. А.....	58
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	58
Лисенко Ю. О.	61
ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	61
Литовченко О. В.,.....	65
Петяк Ю. Ф.	65
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПІД ЧАС ПІДГОТУВАННЯ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	65
Лісова К. С.	69
АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ.....	69
Масленникова Т. А.....	74
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ СУЧАСНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ	74
Махорін Г. Л.	78
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ГОЛОВНЕ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ПРАВИЛО НАУКОВЦЯ	78

Сазонова Я. Ю.,	81
Невська Ю. В.,	81
Крапівник Г. О.	81
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ: СТАН ПРОБЛЕМИ Й ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ.....	81
Разумна А. Г.	85
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	85
Ремех Т. О.,	90
Пишко О. Л.	90
ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	90
Романюк В. А.	95
ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ З ВИЯВЛЕННЯ ПЛАГІАТУ	95
Самойленко С. О.	99
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ.....	99
Сапотніцька Н. Я.,	102
Леськова С. В.	102
ІЄРАРХІЯ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: ВІД НЕЗНАЧНИХ ВЧИНКІВ ДО ВЕЛИКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	102
Борбенчук І. М.,	106
Скобнікова О. В.	106
УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В «КПІ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО».....	106
Смалюх О. В.,	110
Томків З. В.	110
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВІ.....	110
Сокрут О. П.	114
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ОСВІТИ	114

Стахмич Ю. С.	117
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ НАФТИ І ГАЗУ.....	117
Стрельбицька С. М.....	122
ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	122
Строкіна І. Г.	124
СПИСУВАННЯ ЯК ВИД ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТАМИ МОЛОДШИХ КУРСІВ ПРИ ЗДОБУТТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	124
Тищенко Т. І.....	128
ДО ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ (НЕ)ДОБРОЧЕСНОСТІ В РОБОТАХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	128
Харитонов Т. Є.	131
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ В УКРАЇНІ: ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТА ФАКТОРІВ.....	131
Шумило М. Ю.	134
НАВЧАННЯ ПРИНЦИПАМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	134
Ясна Н. С.	139
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ.....	139
ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ- СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ	142

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

Біленко О. І.,
д-р. техн. наук, доцент, начальник докторантури та ад'юнктури
Національна академія Національної гвардії України

АНАЛІЗ ПРИЧИН ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Не зважаючи на чисельні заходи щодо забезпечення академічної доброчесності масштаби її порушень та тенденція на зростання викликають занепокоєння [1]. Не викликає сумніву, що надалі так залишати не можна. Відомо, що для лікування будь-якої хвороби необхідно знати причини її виникнення. Тому на розсуд читача пропонується аналіз причин, що призводять до порушень академічної доброчесності (ПАД) та деякі пропозиції щодо її покращення.

Нажаль сьогодні наукова та науково-педагогічна діяльність все менше стає покликанням та все більше перетворюється на спосіб заробітку. У такому випадку дії наукових та науково-педагогічних працівників у все меншому ступені спрямовуються на розвиток науки та підвищення якості освіти. Все частіше на перший план виходять питання кар'єри та меркантилізму. У таких умовах надзвичайно важливими стають показники та критерії, за якими оцінюється робота вчених та педагогів і які мають сприяти позитивним тенденціям у науково-педагогічному товаристві. А саме методологія оцінювання наукової та науково-педагогічної діяльності окремих працівників та закладів в цілому викликає певні претензії.

По-перше, застосовуються екстенсивні показники діяльності: чим більше, тим краще. Внаслідок цього значно зростає кількість наукових праць, але суттєво знижується їх якість. Це є цілковито природнім та повністю відповідає відомим законам збереження. Написання наукових робіт перетворюється у своєрідну гонку. Відбувається розрив між кількістю наукових результатів та потрібною кількістю публікацій, внаслідок чого недостатність матеріалу компенсується запозиченнями або самоплагіатом. Необхідність мати публікації у періодичних виданнях, які

включені до наукометричних баз, рекомендованих МОН, або бажання підвищити індекс Хірша провокує обмін співавторством, обмін цитуваннями з колегами та безпідставне самоцитування.

По-друге, валідність критеріїв, що розроблені для оцінювання якості роботи вченого викликають сумнів. Наприклад, не зрозуміло, чому з постанови КМУ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» [2] прибрали пункти про присудження наукових ступенів, присвоєння вчених звань та отримання документа про другу вищу освіту. Невже такі здобутки є менш вагомими, ніж участь у професійних об'єднаннях за спеціальністю чи досвід практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років, які були внесені до переліку? Складається враження, що критерії змінено з урахуванням інтересів певних категорій працівників, а не в інтересах справи, що саме по собі має ознаки ПАД.

Внесення до переліку критеріїв оцінювання результатів професійної діяльності пунктів про керівництво школярами або студентами, які зайняли призові місця у різноманітних конкурсах створило передумови до дуже небезпечного ПАД – написання конкурсних робіт керівниками за учнів. У деяких галузях конкурси робіт студентів перетворюються на конкурс робіт їх керівників. Зрозуміло, що в таких умовах робота, яка виконана студентом самостійно не має жодних шансів на успіх. Особлива небезпека таких дій зумовлена залученням до ПАД здобувачів освіти, які надалі вважатимуть використання плодів чужої творчості нормою.

По-третє, активна боротьба з ПАД на рівні ЗВО або факультету не завжди схвалюється їх керівництвом. Нульова толерантність до випадків ПАД іноді шкодить іміджу ЗВО (факультету). Заклад (підрозділ), який активно виявляє ПАД опиняється у невідгідному становищі по відношенню до інших, бо не зрозуміло що є причиною великої кількості виявлених недоліків – нетерпимість до порушень чи їх відносно велика кількість.

Четвертою проблемою є необ'єктивне оцінювання роботи здобувачів вищої освіти, завищення оцінок. Іноді на заваді принциповому відношенню до

оцінювання роботи здобувачів стає необхідність збереження їх кількості, наповнення навчальних груп. Це є властивим як для закладів з бюджетним фінансуванням, так і для комерційних закладів, бо чим більше навчаємих, тим більше грошей виділяється на їх підготовку.

Іншою причиною завищення оцінок є неформальне, а іноді і формальне змагання між окремими факультетами стосовно якості та успішності навчання.

Причиною завищення оцінок може бути і погана робота викладачів. Помічено, що найвищий середній бал студенти мають з дисциплін, які викладають найслабші викладачі. Між такими викладачами та студентами утворюється негласна домовленість: «я вам знань не даю але і не вимагаю їх від вас». В результаті створюється враження, що такий викладач дає більш якісні знання, ніж сумлінний викладач, який оцінює знання студентів більш вимогливо.

По-п'яте, у багатьох закладах не приділяється достатньої уваги сучасним технологіям перевірки текстів на плагіат. При цьому з різних причин (відсутність коштів на ефективні продукти, низька кваліфікація операторів, недосконалість програмного забезпечення тощо) комп'ютерна перевірка перетворюється на профанацію. У таких випадках застосування відповідної комп'ютерної програми є не тільки не корисним, але несе шкоду через надання необґрунтованого висновку про відсутність плагіату. А при використанні в якості перевірочних програм так званих «млинів дисертацій» користувач не усвідомлено надає матеріал для подальших ПАД, що завдає додаткової шкоди.

Наступною, шостою, проблемою є списування. Саме списування є одним з найбільш розповсюджених ПАД серед здобувачів освіти. Іноді до списування провокує використання для контролю якості засвоєння матеріалу типових завдань. У такому випадку завдання поділяються між навчаємими у групі, кожний виконує свою долю завдань, а потім здійснюється обмін відповідями. Одним зі способів унеможливлення списування є індивідуалізація завдань та підвищення їх творчої складової. Але розроблення та, особливо, перевірка таких завдань вимагає значно

більших зусиль та витрат часу, тому за популярністю вони значно програють завданням типовим.

Сьомою загрозою для академічної доброчесності є кругова порука між учасниками освітньо-наукового процесу. У колективі навчального або науково-дослідницького закладу більшість вчених є членами різноманітних колективних органів (вчена рада, науково-технічна рада, методична рада, спеціалізовані вчені ради, редакційні колегії, атестаційні комісії тощо) та мають взаємну залежність. У такому випадку існує небезпека своєрідного обміну «позитивним відношенням» між окремими членами колективу.

Але найбільшою, восьмою, небезпекою для академічної спільноти є набуття критичної маси осіб, які отримали різноманітні здобутки (наукові ступені, вчені та почесні звання тощо) з порушеннями академічної доброчесності, а іноді саме завдяки цих порушенням.

Виходячи з викладеного вище, пропонуються такі заходи боротьби з порушеннями академічної доброчесності:

- перегляд показників та критеріїв оцінювання роботи вчених та педагогів з метою вилучення таких, які у найбільшому ступені підштовхують до ПАД та введення інших, які відображають саме науковий та професійний рівень;
- формування складу комісій з оцінювання конкурсних робіт учнів та студентів з осіб, які не пов'язані з авторами та керівниками робіт, що сприятиме їх неупередженості;
- створення атмосфери, в якій авторитет ВНЗ не залежить від кількості виявлених випадків ПАД, а залежить лише від рівня підготовки здобувачів освіти;
- введення до складу державних екзаменаційних комісій осіб, які не залежать від ЗВО та замовників підготовки, а також принципове проведення ліцензування спеціальностей та акредитацій освітніх програм;

– сертифікація антиплагіатних програм на державному рівні, державна фінансова підтримка їх закупівлі та експлуатації;

– мотивація викладачів на впровадження в навчальний процес індивідуальних креативних завдань для оцінювання якості засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Нажаль, я не знайшов дієвих способів боротьби з сьомою та восьмою загрозою академічній доброчесності, але вважаю, що упровадження запропонованих заходів може суттєво ускладнити спроби ПАД та сприятиме розвитку здорової атмосфери в науково-педагогічній спільноті України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017 / Переклад з англ., Інститут розвитку освіти, К.; Таксон, 2017. 184 с.

2. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п#Text> (дата звернення: 21.02.2021).

*Білоконенко Л. А.,
д-р. філол. наук, доцент, професор кафедри української мови
Криворізький державний педагогічний університет*

НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОМУ ПИСЬМУ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК У ВПРОВАДЖЕННІ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питанню академічної доброчесності (далі – АД), культури академічного мовлення у світовому [10, 11; 12] та українському [1; 4; 7; 8; 9] науковому просторі сьогодні приділяють багато уваги. Донедавна вітчизняні дослідники більше переймалися загальними вимогами до побудови академічного тексту. Проте теоретичні знання не гарантують практичні навички. Студенти часто вчаться писати академічні тексти «за зразком», стилістично відтворювати чужі праці, що аж ніяк не сприяє самостійності. Але навіть за відсутності порушень академічної доброчесності завжди є ризик запозичення текстових фрагментів із широковідомим змістом. Навчитися послуговуватися багатством наукового стилю, створюючи академічний текст, нелегко, адже для цього здобувач повинен мати не лише наукові знання, а й культуру мислення та мовлення. Школа мало звертає увагу на цю проблему, і ВНЗ доводиться і говорити про АД, і розвивати навички письма грамотних академічних текстів. Для розв’язання цієї проблеми є різні шляхи, і ми б хотіли поділитися досвідом роботи нашого університету, а також отримати зворотний зв’язок про переваги й недоліки нашого підходу.

Питанням АД приділяємо увагу під час вивчення всіх дисциплін, проте зупинимося на навчальній діяльності в рамках курсу «Основи академічного письма» [3], який спрямовано на вивчення українськомовного академічного тексту як різновиду академічного спілкування. Авторка практикуму Ж. Колоїз зазначає, що навчання принципів написання та редагування академічного тексту забезпечує досягнення важливого програмного результату: володіння основами професійної культури, здатність створювати тексти фахового змісту [3, с. 5–6]. Викладачі

кафедри використовують усі теми цього курсу для пояснення основних засад АД серед учасників освітнього процесу.

Щоб розуміти рівень усвідомлення студентами важливості цього курсу, ми проводимо опитування щодо труднощів, які виникають при написанні наукових робіт. Узагальнивши відповіді, з'ясовуємо: здобувачам складно структурувати академічний текст, вони не вміють поєднувати власні думки у зв'язний текст, некоректного його форматують, «ненауково» викладають інформацію, а легкий доступ до продукції інтелектуальної власності «підштовхує» до плагіату. Так окреслюється поле проблем, з якими є потреба далі працювати.

По-перше, студенти знайомляться з основними принципами АД, ґрунтовно розглядають різновиди порушень (плагіат, фальсифікація, обман, хабарництво) та різновиди академічного плагіату. Для того, щоб здобувачі усвідомили принцип верховенства права, запрошуємо опрацювати ст. 42 Закону України «Про освіту» [2] і знайти інформацію, яка стосується їхньої навчальної діяльності. Вони можуть піддати ст. 42 критичному аналізу, пояснити значущість правил дотримання АД та подати власне витлумачення поняття «академічний етикет». Думаємо, що важливим прийомом навчання є спонукання до критичного мислення, тому пропонуємо назвати заходи, що сприятимуть дотриманню принципів АД. Для розвитку навичок вести дискусії викладач може порадити опрацювати чинне університетське положення про запобігання та виявлення академічного плагіату [6] і висловити свої міркування щодо того, які суттєві моменти залишилися поза увагою авторів.

По-друге, є потреба сформувати у студентів розуміння відмінностей між академічними текстами різних жанрів. Оскільки здобувачі повинні мати навички написання есе, статті, курсової, магістерської роботи, то мають вміти не лише правильно формулювати й обґрунтовувати власні думки, а й структурувати й формувати різножанрові тексти. Проте другокурсники переважно не мають досвіду наукового текстотворення, тому їм пропонується аналізувати чужі академічні тексти (не завжди бездоганні) та висловлювати власні критичні

міркування щодо дотримання принципів АД, стилістичної організації, ступеня інформативності, оформлення структурних елементів, лексикографічної компетенції автора. Головне в такій діяльності – навчитися працювати з академічним продуктом, бачити сутність наукового матеріалу, сприймати його мовностилістичний і когнітивний рівні. Наприклад, радимо ознайомитися з курсовими й магістерськими працями, теми яких є дотичними до їхньої спеціальності, та висловитися, чи фіксуються в них порушення принципів АД. Така форма роботи запобігає власним помилкам.

По-третє, акцентуємо на правилах звернення до фахової літератури, яка дає змогу навчити студентів конспектувати, тезувати, реферувати і продукувати вторинні тексти, але фіксуємо невміння працювати з академічними текстами. Їм важко осмислювати значний за обсягом теоретичний матеріал, який мав би бути основою для генерування власних ідей. У монографіях вивчають лише потрібний розділ, вдаючись до покликань без загального аналізу тексту. А основним джерелом інформації стає наукова стаття, де чітко ідентифікуються кваліфікаційні й узагальнювальні компоненти. Значна кількість наукових публікацій у журналах і збірниках уможлиблює нескладний пошук відомостей, але переважно цей матеріал не піддається критичному аналізу. Для запобігання таких проблем студентам надається інформація про різновиди компресії академічного тексту, зокрема: конспектування, тезування.

По-четверте, студенти навчаються вибудовувати власний академічний текст на засадах АД. Для вироблення практичних навичок пропонується написати академічний текст (есе) з акцентуацією на способах організації та композиційних елементах цього тексту. До того ж здобувачі повинні піддати цей текст інтерпретації та редагуванню (логічному й мовностилістичному).

На завершення просимо студентів відповісти на питання про важливість опанування цим курсом. Наведемо кілька відповідей: це важлива дисципліна, яка вчить нас академічній комунікації; завдяки цій дисципліні студенти мають знання, які дають змогу створювати власні наукові роботи та знати про академічну

доброчесність; вчимося розуміти академічні тексти, аналізувати їх і висловлювати власні думки щодо написаного; вивчаємо правила і норми письма відповідно до наукового стилю; академічне письмо дає змогу самостійно дослідити тему, поглиблено читати текст, викладати свої думки.

Отже, навчання академічному письму – це значущий крок в імплементації положень АД. З одного боку, вміння проводити наукове дослідження є важливим складником освітнього процесу, орієнтованого на входження України у світовий освітній простір. Сучасному випускнику потрібно бути компетентним не тільки у своїй вузькій науковій області, а й конкурентним на ринку праці. З іншого, – академічна культура поширює наукову культуру. Засвоєння принципів академічного письма орієнтоване не лише на здобуття студентами певних компетентностей, а й дає життя науковій традиції. У навчанні академічному письму формується мотивація до роботи над власним академічним текстом, розвивається вміння переконувати, піддавати критичному аналізу, відстоювати власну наукову аргументацію. Ми можемо говорити про пріоритет науково орієнтованого підходу до навчальної діяльності в рамках курсу «Основи академічного письма». Завдання студентів – навчитися будувати власні академічні тексти. Завдання викладачів, послуговуючись різними прийомами навчання, – виховати академічно доброчесного дослідника. Думаємо, можемо відзначити позитивні перспективи в досягненні цієї мети.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність : проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих учених / за заг. ред. Н.Г. Сорокіної, А.Є. Артюхова, І.О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Закон України «Про освіту». URL : https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.

3. Колоїз Ж. Основи академічного письма: практ. Кривий Ріг, 2019. 178 с.

4. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ : метод. поради / уклад. Л.В. Савенкова, С.О. Чуканова. Київ : УБА, 2016.

5. Основи академічного письма. Робоча програма навчальної дисципліни / укл. Л.А. Білоконенко, Ж.В. Колоїз. Кривий Ріг, 2019. URL : https://moodle.kdpu.edu.ua/pluginfile.php/8617/mod_resource/content/1/ОСНОВИ%20АКАДЕМІЧНОГО%20ПИСЬМА_ПРОГРАМА.pdf.

6. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях працівників Криворізького державного педагогічного університету. URL : <https://kdpu.edu.ua/pro-nas/dokumenty-universytetu/normatyvnabaza.html>).

7. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. URL : <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2019/3/28/marta.pdf>.

8. Сурмін Ю.П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. Київ, 2008. 184 с.

9. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма : метод. рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с.

10. Cavico F.J., Mujtaba B.G. Making The Case For The Creation Of An Academic Honesty And Integrity Culture In Higher Education: Reflections And Suggestions For Reducing The Rise In Student Cheating. *American Journal of Business Education*. August 2009. Vol. 2, N. 5. P. 75–87.

11. McHaney R., Cronan T.P., Douglas D.E. Academic Integrity: Information Systems Education Perspective. *Journal of Information Systems Education*. Summer 2016. Vol. 27(3). P. 153–158.

12. Piascik P., Brazeau G.A. Promoting a Culture of Academic Integrity. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2009. 74 (6). Article 113.

*Вакуленко О. Л.,
канд. психол. наук, доцент кафедри загальної психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ

В останні роки питання академічної культури українського студентства та академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі перебувають в центрі уваги; цим питанням присвячені не лише численні статті, а й монографії, створені [1] або перекладені [2] в Україні. Однак, незважаючи на фундаментальне висвітлення цих важливих і актуальних питань та широке застосування програм «антиплагіату», ситуація мало змінюється на краще. Основною причиною, на моє переконання, є те, що досягнення академічної доброчесності передбачає належний рівень доброчесності самого суспільства. Варто погодитися з тим, що до фундаментальних цінностей академічної доброчесності належать «чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та відвага» [2, с. 18-29], – і саме присутність цих цінностей у суспільній свідомості є передумовою їх впровадження у навчально-освітній процес. Якщо в навчальній установі панують довіра, взаємоповага, відповідальність, чесність і справедливість у стосунках між викладачами, студентами та адміністрацією; якщо викладачі мають відвагу викривати явище непорядності та недоброчесності, – лише тоді можемо серйозно говорити про поліпшення академічної культури. Трапляється й таке, що сама держава «штовхає» викладачів на порушення вимог академічної доброчесності: наприклад, наразі від викладача вимагають мати публікації за темами всіх нормативних навчально-освітніх курсів, які він читає. Однак якщо наукові пріоритети викладача зосереджені у певній галузі, сфокусовані на актуальних проблемах, які він поглиблено досліджує, то нерозумно вимагати від нього

публікацій у тих сферах, до яких він лише дотичний, які не є предметом його постійних зацікавлень. Подібні публікації неминуче міститимуть вторинний матеріал, будуть конгломератом чужих суджень і не становитимуть наукової цінності. Позаяк середньостатистичний доцент університетської кафедри читає, як правило, від 3 до 6 (або й більше) різних курсів, які часто не пов'язані між собою, то вищезазначена вимога видається абсурдною. Сумнівною видається також вимога щодо обов'язкових щорічних публікацій у наукометричних виданнях: для гуманітаріїв це завдання є настільки нереальним, що викладачі змушені порушувати академічну доброчесність: створювати «альянси», ба більше – купувати місце у колективі співавторів.

Виховання академічної культури починається із самовиховання викладача, з плекання самоповаги та довіри до своїх колег і керівників – без цього будь-які вимоги стосовно академічної доброчесності залишаться порожніми деклараціями. Поширенню аномії в наукових колах сприяє, зокрема, призначення керівників найвищого рівня, яких свого часу було звинувачено у плагіаті (це стосується діючого міністра науки та освіти України).

Щодо запобігання численних порушень академічної доброчесності студентами, то тут можна висунути кілька цілком реальних пропозицій. Насамперед, варто вже для першокурсників розробити пропедевтичний курс з питань академічної доброчесності, а головне – пояснити їм значення інтелектуальної діяльності (саме слово «інтелект» за етимологією пов'язане не зі знанням, а з розумінням; лише активне творче розуміння є передумовою інтелектуальної діяльності студента). Викладач мусить забезпечити творчий підхід до формулювання завдань практичних і семінарських завдань, а також тем для індивідуальних дослідницьких проєктів студентів, і ці завдання не мають повторюватися з року в рік. Також необхідною є демонстрація на лекціях різних дослідницьких підходів та розбіжностей у методиці, навіть у термінології при

аналізі певного предмету. До прикладу, поширення дискурс-аналізу у сучасних якісних дослідженнях з психології вимагає уміння аналізувати функцію тропів. Однак якщо студенти звернуться по інформацію до різних джерел (наприклад, Гайдена Вайта, Поля Рікера, Цветана Тодорова, Жерара Женнета), – то вони отримають вкрай строкаті та деколи протилежні за змістом визначення. Увесь спектр можливих тлумачень терміну має бути окреслений викладачем, з посиланням на різні школи та різні галузі знання, дотичні до проблеми, що аналізується. Це є необхідною пересторогою для студентів, які часто вживають терміни без урахування їх можливої полісемантичності. Це також привчає студентів до обережного поводження з джерелами, до їх самостійного критичного аналізу.

Варто з першого курсу формувати у студентів мотивацію до навчання, пояснювати різницю між адаптивним та дезадаптивним перфекціонізмом; розкривати можливості саморозвитку, самореалізації – як особистісної, так і наукової. Слід доводити згубність навички бездумного наслідування, копіювання чужих думок, позаяк це руйнує ідентичність особистості, призводить до втрати власного «Я». Якщо студенти зрозуміють, наскільки важливо в житті та в науці бути собою, а не видавати із себе когось, ким ти не є насправді, – тоді розмова про академічну доброчесність може бути почутою.

Варто усвідомити, що «саме явище плагіату викликає до життя і способи його приховування» [1, с. 110]. Долати академічну недоброчесність студентів та заохочувати недоброчесність викладачів (в кращому випадку – заплющувати на це очі) – непорядно, нечесно і несправедливо. Адже неможливо приховати факти несанкціонованої співпраці представників академічної спільноти різних рівнів (від аспірантів до докторів наук), пов'язаної з написанням або продажем вже написаних дипломних чи навіть дисертаційних досліджень. Усім також відомо про так звані «хижі» видавництва та видання відкритого доступу, котрі «публікують статті без належного наукового рецензування» [1, с. 116]. Причина усіх зазначених

негативних явищ одна, і вона цілком очевидна: це «узвичаєння імітації освітньо-наукової діяльності як особливого виду соціальної псевдоактивності» [1, с. 108]. Вважаю, що до «Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» слід додати методичні рекомендації соціальних психологів щодо шляхів подолання суспільної аномії, пов'язаної з такою узвичаєною імітацією. Досягнення належного рівня академічної культури без подолання явищ суспільної аномії (насамперед – повзучої корупції) не є можливим.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнародний благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.
2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності (переклад з англійської) ISBN 978-617-684-234-7.

*Василенко В. М.,
канд. техн. наук, доцент кафедри
технології та конструювання швейних виробів
Київського національного університету технологій та дизайну*

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Академічна доброчесність – це самотивація та самоконтроль для всіх учасників освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. Академічна доброчесність – це не вирішена проблема для наукового простору України.

Порушенням академічної доброчесності вважається [1]:

- **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;
- **фабрикація** – фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;
- **обман** – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;
- **списування** – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;
- **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

Серед фундаментальних цінностей академічної доброчесності виділяють такі [2]:

1. Чесність – академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації;

2. Довіра – академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою;

3. Справедливість – академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти й практики для підтримання справедливості у стосунках між студентами, викладачами та адміністративним персоналом;

4. Повага – академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та партисипативну природу навчання і пізнання. Вони шанують та вважають за належне розмаїття думок та ідей;

5. Відповідальність – академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання;

6. Мужність – для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності.

Для ефективної системи забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти необхідно здійснити безліч заходів:

1. ввести Кодекс честі, в якому чітко визначені норми для відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат;

2. розвинути навички написання та оформлення наукових текстів, популяризації культури академічного письма у студентів, розробити і впровадити курси: напр. «Основи академічного письма», «Основи академічної доброчесності та його різновиди» тощо.

3. створити систему «присікання» академічної нечесності науковців (штрафи тощо) та створення механізму впливу покарання осіб за обман і академічний плагіат у закладах вищої освіти;

4. найбільш поширеними типовими помилками цитування в статтях, монографіях, магістерських дипломах є:

- відсутність лапок при використанні текстових фрагментів, які запозичені з інших джерел, за наявності коректного посилання на це джерело;
- посилання на інше джерело, але на те, з якого дійсно взята цитата; неправильне оформлення посилання, що ускладнює пошук джерела.

Актуальною проблемою для українських освітян і науковців з деяких є подання всієї публікації чи її оглядової частини у вигляді набору фрагментів, запозичених з різних джерел або інтернет-ресурсів, які не завжди вірно оформлені, навіть якщо вони є прямим цитуванням.

Висновок. Отже, дотримання принципів академічної доброчесності повинно ґрунтуватися на самомотивації та самоконтролі: студента, викладача, науковця. На мою думку, надання ситуації розголосу та застосування штрафних санкцій за недоброчесність змінять ситуацію в закладах вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrumentzabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.

*Верес О. М.,
канд. техн. наук, доцент кафедри інформаційних систем та мереж
Національного університету «Львівська політехніка»*

*Литвин В. В.,
д-р. техн. наук, завідувач кафедри інформаційних систем та мереж
Національного університету «Львівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні проблема якості надання освітніх послуг набуває нових аспектів та нового значення. Всі учасники освітнього процесу є відповідальними за формування академічної культури загалом й академічної доброчесності як її складової зокрема [1, 2]. Розвиток інформаційних технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують використання інформаційних ресурсів та значною мірою обумовлюють їхнє запозичення, привласнення чи використання чужих ідей [3, с. 8].

Особливого значення поняття академічної доброчесності набуває для науково-освітньої спільноти, що бере участь у наданні та отриманні освітніх послуг в галузі інформаційних технологій. Відмінною властивістю здобувачів вищої освіти даної галузі є набуття особливих фахових компетенцій та результатів навчання. З перших кроків навчання вони не тільки опановують нові інформаційні системи і технології, але і активно їх застосовують отримуючи спеціальні навички. Актуальною є проблеми обізнаності здобувачів вищої освіти як в принципах академічної доброчесності, так й їхнього дотримання. Для дослідження даної проблеми було розроблено анкету та проведено анонімне опитування здобувачів вищої освіти Національного університету «Львівська політехніка», що навчаються

за освітніми програмами кафедри інформаційних систем та мереж. В опитуванні взяло участь 78 студентів різних рівнів вищої освіти та освітніх програм.

Розроблена анкета містить чотири блоки запитань. Перший блок, «Загальні відомості про учасників опитування», дає змогу провести аналіз результатів для кожної з освітніх програм відповідного рівня вищої освіти.

Для аналізу знань здобувачів вищої освіти про поняття та основні принципи академічної доброчесності сформовано другий блок запитань. 57,1 % студентів частково знайомі з поняттям академічної доброчесності, а 42,9 % знайомі ще зі школи. Натомість 14,3 % вперше з цим поняттям та його проявами ознайомилися в університеті. Основними чеснотами академічної доброчесності здобувачі вважають відповідальність (100 %), чесність (85,7 %) та справедливість (85,7 %). Таку чесноту як довіра відмічають тільки 14,3 % опитаних, що спонукає до проведення інформаційної кампанії з пропагування та тлумачення поняття академічної доброчесності. Також досліджено ставлення здобувачів до академічного плагіату та його проявів. Насторожує те, що по 28,6 % опитуваних застосовують плагіат у критичних випадках або відносяться до цього явище толерантно. Більшість студентів (57,1 %) застосовують плагіат через великі обсяги письмових робіт чи неактуальність їхніх тем. 71,4 % опитуваних у письмових роботах згадують джерела без посилань. Аналіз запитань про визнання роботи як плагіату підтвердив, що студенти розрізняють роботи з наявним плагіатом. Основними заходами для запобігання плагіату здобувачі вищої освіти вважають формування політики Університету (57,1 %), освіта та підтримка студентів у питанні визнання академічного плагіату (57,1 %) та усвідомлення наслідків відповідальності за плагіат усіма учасниками освітнього процесу (42,9 %).

Дослідженню дотримання вимог академічної доброчесності під час створення академічних текстів присвячено запитання третього блоку. Вимоги до написання академічних тестів здобувачами вищої освіти за спеціальностями галузі інформаційні технології мають свої особливості. Це зумовлено наявністю нормативних документів та державних стандартів, тому треба дослідити знання і вміння студентів при створенні різноманітних текстів. 71,4 % опитаних отримують відомості про вимоги до академічного письма від викладача на першому занятті чи з методичних вказівок до виконання певного типу робіт. Тільки 42,9 % здобувачів користуються нормативними документами. Більшість опитаних частково знайомі з вимогами до академічного письма як загального характеру, так і спеціалізованого, наприклад, «ДСТУ 3008:2015 Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», що використовується в галузі інформаційних технологій. 100 % опитаних здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти підтвердили, що керуються «ДСТУ 8302:2015 Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» при оформленні списку використаних джерел при виконанні письмових робіт у процесі освітньої та наукової діяльності. Натомість 70 % бакалаврів перших курсів не знайомі зі змістом даного стандарту.

Результати аналізу проведеного анкетування дають змогу організувати подальше пропагування принципів академічної доброчесності та поглиблення знань та умінь здобувачів вищої освіти. Треба залучати студентів до заходів (семінари, конференції, вебінари тощо) з популяризації академічної доброчесності та запобіганню її порушенню. Для здобувачів вищої освіти за спеціальностями галузі інформаційні технології є актуальним набуття знань міжнародних та

державних нормативних документів, що містять відомості про вимоги до академічного тексту, його структури та змісту, оформлення спеціальних графічних елементів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

Винниченко Н. В.,
*д-р. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Навчально наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту Сумського
державного університету*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ COVID-19

Зростанням можливостей використання інтернет-технологій науковцями всього світу зумовили можливості доступу до інформації в великих обсягах. Ці можливості з одного боку впливають на їх професійний розвиток, а з іншого – в окремих випадках супроводжуються використанням напрацювань інших. Останнє не тільки порушує авторські права, а і характеризується зниженням якості підготовки студентства, що зумовлює необхідність впровадження цінностей та принципів академічної доброчесності. В умовах COVID-19 питання реалізації принципів академічної доброчесності набули особливої актуальності, оскільки освітні процеси набули нових форм і викликали необхідність трансформації не тільки методичного та організаційного забезпечення, а і самих підходів до реалізації принципів академічної доброчесності.

Впровадження принципів академічної доброчесності є об'єктом дослідження значної кількості закордонних та вітчизняних вчених. Так, зокрема, питання нормативно правового регулювання та Кодексу етики знайшли своє відображення в роботах Бейгера В., Вербової В., Главчевої Ю., Каніщевої В., питання практики впровадження академічної доброчесності розглядалися в роботах Варви І, Рижак Л., Романкіної В., Сингаївської А., Слободянюк О., Чумак О. та інших. Але залишилося ряд питань, які потребують додаткового дослідження, зокрема питання впровадження академічної доброчесності в умовах COVID-19, особливо в частині впливу стресу на академічну доброчесність. Провідна роль в дослідженні цих

питань належить таким науковцям як Маккейб; Бенсон К., Бретаг, Брімбл;, Роуланд, Слейд К., , Вонг, К та ін.

За необхідності трансформувати освітній процес у зв'язку з пандемією COVID -19 більшість університетів світу змушені були швидко і якісно впроваджувати ряд змін, що спричинило навантаження як на науково-методичні відділи, так і відділи організаційного забезпечення. Найбільше навантаження в цьому процесі було на науково-педагогічних працівників, які були змушені трансформувати не тільки робочі програми, а і підходи до освітнього процесу. Флагманами в впровадженні принципів академічної доброчесності знову ж таки стали університети, які і до цього впроваджували дистанційні форми освіти. Їм виявилось найлегше перейти на онлайн освіту і якісно забезпечити освітній процес. Найважчим виявилось забезпечити процес контролю знань, який би базувався на принципах академічної доброчесності і забезпечував його доказовість. Так зокрема закордонні навчальні заклади (Квінслендський університет, університет Гріффіта, Англія Раскін університет та інші) активно включилися в цей процес і почали активно пропагувати принципи академічної доброчесності для своїх студентів, що безумовно мало свій вплив. Зокрема анонсувалися сайти, які нехтують цими принципами і виконують роботи на замовлення, розробляли системи автентичного оцінювання тощо.

В вітчизняній практиці склалося все набагато гірше. Відсутність змін у підходах оцінювання не тільки сприяли погіршенню стану освітнього процесу, а і не бажанню студентів повертатися до очної форми освіти. Це в свою чергу зумовило необхідність не тільки перегляду підходів і критеріїв оцінювання, а і розширенню використання практики доброчесності в вітчизняних університетах.

Свою чергу в інших країнах практика розбудови академічної доброчесності не зупинялася і обумовлювала використання комплексних підходів до реалізації

політики Академічної доброчесності. Серед таких комплексних підходів є підхід Еріки Дж. Морріс, яка пропонує університетам замислитися над стратегією щодо впровадження цінностей, принципів та практик, які відповідають академічній доброчесності [1]. Такий підхід, в умовах COVID19 має бути обов'язково переглянутий і з орієнтований на особливості впровадження академічної доброчесності за умови онлайн формату. Основними складовими забезпечення принципів академічної доброчесності, особливо за умов пандемії, є декілька складових, зокрема розуміння сутності академічної доброчесності та поширення інформації щодо неї серед усіх учасників освітньо-наукового процесу, розуміння відповідальності за не дотримання принципів академічної доброчесності, розуміння проблем впровадження академічної доброчесності, розуміння наслідків академічної недоброчесності для професійного розвитку, наявність практики повторного оцінювання.

Опитування студентів за підсумками року навчання в умовах пандемії свідчать, що: 68 % студентів віддають перевагу дистанційній формі навчання; 87 % вважають, що якість оцінок залежить від участі в практичних заняттях та семінарах; 63 % вважають, що контроль знань має проводитися не тільки в тестовому режимі; а на питання, що змушує студента вдаватися до списування 79 % зазначили можливість отримання поганої оцінки.

Такі результати черговий раз доводять необхідність підвищення залученості студентів до обговорень під час практичних і семінарських занять, необхідність впровадження різних форм контролю та залежність студента від оцінювання, що в свою чергу підтверджує напрацювання в роботі [2], які визначають, що причинами обману студентів є страх отримати погану оцінку, а також в черговий раз доводить необхідність зміни підходів до оцінювання в рамках освітнього процесу.

Отже, не дивлячись на зміну формату освітнього процесу, питання дотримання академічної доброчесності не втрачають, а навпаки набувають все більшої актуальності. При цьому спроможність навчальних закладів забезпечити дотримання принципів і цінностей в умовах дистанційної освіти, у світлі загальних тенденцій, має зростати, проте супроводжується певними затримками, що напряму пов'язане в першу чергу з необхідністю підвищення рівня розуміння її важливості за будь яких умов, в тому числі і пандемії.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Erica J. Morris. Academic integrity matters: five considerations for addressing contract cheating. *International Journal for Educational Integrity*. 2018. URL: <https://edintegrity.biomedcentral.com/articles/10.1007/s40979-018-0038-5>
2. Brimble, M. Why Students Cheat: An Exploration of the Motivators of Student Academic Dishonesty in Higher Education In: Bretag T. *Handbook of Academic Integrity*. 2016. 365-382 p.

*Демидюк С. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука»*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»

Заклади вищої освіти із прийняттям нових редакцій Законів України «Про вищу освіту» та «Про освіту» активізували заходи щодо вдосконалення своєї діяльності. Спочатку був здійснений перехід на новий перелік спеціальностей, започатковано освітні програми, вдосконалено Національну рамку кваліфікацій та затверджено Стандарти вищої освіти майже за усіма спеціальностями. Із початком роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти темпи освітньої реформи ще пришвидшилися і з поступовим входженням України у європейський простір вищої освіти постала необхідність впровадження принципів академічної доброчесності в діяльність закладів вищої освіти. Цьому процесу сприяє надання Міністерством освіти України та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти рекомендацій та методичних матеріалів (наприклад, Лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» [1]). Саме практиці впровадження цих рекомендацій в ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (далі – університет) присвячена ця робота.

Розгляд означеної проблеми варто розпочати із Статуту університету. Так, згідно пункту 4.2. Статуту «університет зобов'язаний: у науковій, освітній та виховній діяльності дотримуватися вимог Законів України «Про освіту», «Про

вищу освіту» та інших законодавчих актів» [2, с. 11], а пункт 10.17.4. зобов'язує здобувачів вищої освіти «дотримуватись академічної доброчесності та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання» [2, с. 23-24].

Стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності в університеті базуються на таких положеннях:

1. Положення про забезпечення дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти у Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука [3].

2. Кодекс академічної доброчесності Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука [4].

3. Положення «Про протидію плагіату в університеті» [5].

З метою ознайомлення студентів з принципами академічної доброчесності та забезпечення їх дотримання в освітніх програмах університету передбачено освоєння освітніх компонентів «Основи наукових досліджень та академічного письма» (для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра) та «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» (для здобувачів вищої освіти ступеня магістра). Ці освітні компоненти передбачають навчання студентів правилам академічної етики.

Згідно пункту 3.6.25 Статуту одним із основних шляхів реалізації стратегії розвитку Університету є «запровадження боротьби з плагіатом за допомогою організаційно-технічних засобів, а також публікації на сайті Університету кваліфікаційних робіт, рефератів, звітів з практики тощо» [2, с. 8].

З метою недопущення плагіату в письмових роботах здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників використовується програмно-технічний комплекс Unicheck, з власником якого університетом укладено договір про надання послуг щодо перевірки академічних текстів. За допомогою цієї системи

проводиться перевірка наукових, кваліфікаційних та курсових робіт студентів, а також навчально-методичних та наукових робіт викладачів університету.

Для прикладу варто розглянути процедуру перевірки такої письмової роботи студента як кваліфікаційна робота. В університеті розроблено методичні рекомендації з підготовки та захисту кваліфікаційних робіт [6], в яких визначаються етапи їх перевірки. Перший етап перевірки відбувається тоді, коли з нею ознайомлюється керівник кваліфікаційної роботи, який зазвичай є фахівцем із обраної проблематики і ознайомлений з науковими працями за темою кваліфікаційної роботи. На другому етапі дипломна робота перевіряється програмно-технічним комплексом Unichек, який визначає наявність текстових збігів із джерелами в мережі Інтернет та власною базою письмових робіт університету. За результатами перевірки системою Unichек автоматично формується розширений звіт наявності текстових збігів, який передається експертній комісії факультету. Ця комісія створюється на кожному факультеті за галузями знань та складається і найбільш досвідчених науково-педагогічних працівників університету.

На наступному етапі експертна комісія разом із керівниками кваліфікаційних робіт здійснює перевірку наявності коректних посилань на виявлені текстові збіги і надає висновок про відсутність (наявність) плагіату. Варто також відмітити, що в письмових роботах студентів допускається наявність текстових збігів при проставленні посилань на першоджерела, а відсоток плагіату повинен бути рівним нулю.

Кваліфікаційна робота також рецензується фахівцем із обраної проблематики і рецензентом не може бути працівник університету. Крім того, якщо кваліфікаційна робота виконувалась на матеріалах конкретних установ чи підприємств, то керівні органи таких організацій надають листи-відгуки.

Проходження усіх етапів перевірки письмових робіт сприяє дотриманню принципів академічної доброчесності в процесі освітньої та наукової діяльності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.

2. Статут Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» / Затверджено Загальними Зборами учасників (засновників) Протокол №43 від 23 жовтня 2020 року. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Statut-universytetu-MEHU.pdf>.

3. Положення про забезпечення дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти у Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/Polozhennya-pro-zabezpechennya-dotrimannya-akademichnoi-dobrochesnosti-.pdf>.

4. Кодекс академічної доброчесності Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. [Електронний ресурс]. URL: www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/KODEKS-AKADEMICHNOI-DOBROCHESNOSTI.pdf.

5. Положення «Про протидію плагіату в університеті». [Електронний ресурс]. URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Polozhennia-pro-protydiiu-plahiatu.pdf>.

6. Методичні рекомендації до підготовки та захисту кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр». [Електронний ресурс]. URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Metod-rekom-Mahisterskoi.pdf>.

*Дубівська С. С.,
д-р. мед. наук, доцент, професор кафедри медицини невідкладних станів,
анестезіології та інтенсивної терапії,
Харківський національний медичний університет*

СИСТЕМА РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Академічна доброчесність в останні роки стала головною темою, що обговорюється при розгляді питань про вищу освіту та науку України [1].

Відповідно до Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, 3].

В ході вивчення цього питання науковцями визначено, що успішність вищого навчального закладу залежить не лише від його місця у різноманітних рейтингах, а й від належного сприйняття цього університету його студентами, слухачами, науковцями та суспільством загалом. Автором підкреслено, що найкращий абітурієнт піде до вищих навчальних закладів, які мають добру репутацію. Таким чином, головною умовою здобуття високої всебічної репутації є академічна доброчесність [4].

У 2019 році наказ № 305 від 27.08.2019 р. по Харківському національному медичному університету затверджено «Кодекс академічної доброчесності Харківського національного медичного університету». Кодекс було розроблено на підставі вимог чинного законодавства України та з метою підтримки ідеї доброчесності та гідних взаємин між учасниками академічного процесу, було використано відповідну нормативно-правову базу. Метою створення кодексу, в рамках навчального процесу та наукової діяльності, було популяризація головних принципів академічної доброчесності серед співробітників університету та

здобувачів вищої освіти. Цей кодекс пропагує важливість академічної доброчесності, своїми засадами підіймає якість вищої медичної освіти, формує позитивну репутацію, підвищує рейтинг викладачів, створює конкурентоспроможності науковців та випускників університету, покращує коректність роботи із джерелами інформації. Своїм впливом сприяє дотриманню вимог наукової етики та поваги до інтелектуальної власності інших осіб. При створенні робіт сприяє активізації самостійності та індивідуальності авторів та підвищує відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування. Кодекс містить принципи академічної доброчесності, права та обов'язки, види порушень академічної доброчесності, можливість усунення їх у учасників академічного процесу. Кодекс має головні завдання, це виховання, попередження, усунення випадків академічного шахрайства та проведення постійної цілеспрямованої роботи щодо розвитку у здобувачів освіти академічної доброчесності. Усі хто виявляють прагнення до академічної доброчесності є зразком для наслідування й підвищувати стандарт освітньої та наукової діяльності в цілому.

З метою вдосконалення роботи у напрямку академічної доброчесності в Харківському національному медичному університеті Наказом № 165 від 02.07.2020 р, відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про освіту», враховуючи рекомендації Національного агентства забезпечення якості вищої освіти та інших документів було затверджено: План розвитку, Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин, Положення про комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами, Положення про групу сприяння академічній доброчесності, створено комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами. Також наказом № 195 від 27.08.2020 р. було затверджено Положення про порядок перевірки у Харківському національному медичному університеті текстових документів дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами,

наукових публікацій, матеріалів наукових форумів, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність текстових запозичень; 18.12.2020 р. у дистанційному форматі на платформі «Moodle» було атестовано навчальний дистанційний курс «Академічна доброчесність».

Таким чином, враховуючи досвід провідних вітчизняних та закордонних науковців, слід підкреслити, що імплементація академічної доброчесності має проходити в поєднанні організаційно – правових заходів, що сприятимуть на інституційному рівні прозорій комунікації наукової спільноти. Втілення кожного кроку по поширенню академічної доброчесності дасть можливість покращити загальнонаціональну систему якості вищої освіти [5].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мельник. Р. Про академічну доброчесність та небезпеки у боротьбі за неї [Електронний ресурс]. *Освітній портал*, 2020. URL: <https://osvita.ua/vnz/74950/>.

2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.

3. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіційний веб портал]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

4. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо - науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. вип.24. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38304/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2.pdf>.

5. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «Академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти [Електронний ресурс]. *Теорія держави та права*. 2018. вип.11. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEsnSN_WuXY.

Закора О. В.,
*канд. техн. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри експертизи, технології і
дизайну текстилю, Херсонський національний технічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Актуальність необхідності додержання положень академічної доброчесності при здійсненні освітньої і наукової діяльності не викликає сумнівів, оскільки плагіат у різних його проявах досяг значних масштабів у галузі вищої освіти. Цьому сприяло виокремлення і формування низки факторів, які обумовлені сучасним станом розвитку науки і техніки та змінами у соціально-економічному становищі суспільства та поділяються на дві групи – об’єктивні і суб’єктивні.

До об’єктивних факторів відносяться:

1. Поява і розповсюдження електронних пристроїв для зчитування, обробки, зберігання, копіювання, передачі інформації.
2. Дистанційне навчання (складність забезпечення контролю процесу навчання і оцінки його якості).
3. Відсутність мотивації і заохочення для доброчесної роботи, бюрократичні перепони і високі (часом необґрунтовані) вимоги при підготовці і публікуванні результатів власних розробок і досліджень, намагання дотримуватись кількісних показників роботи на шкоду якісним.
4. Відсутність чітко визначеної відповідальності за списування і прояви академічної недоброчесності.
5. Недоліки системи освіти (намагання зберегти контингент студентів, до якого прив’язане формування штату викладачів, культ статистики оцінок, низький рівень базових знань студентів).
6. Завантаженість викладачів (неможливість забезпечення якісного контролю при керівництві великою кількістю випускних робіт за обмежений час).

До суб'єктивних факторів відносяться:

1. Не розуміння наслідків списування і запозичень як для становлення особистості, так і для суспільства взагалі.
2. Особливості характеру та наслідки виховання (брак навичок, часу, старанності тощо).
3. Відсутність прикладів відповідальності за плагіат у суспільстві навіть при оприлюдненні відповідних фактів.
4. Низька моральна культура учасників освітньо-наукового процесу.

Рух за академічну доброчесність тільки набирає обертів і зараз базується на основних нормативно-правових документах, до яких відносяться: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про авторське право і суміжні права»; «Про наукову та науково-технічну діяльність»; чинні накази, листи і рекомендації Міністерства освіти і науки України; кодекс, декларація та рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо розвитку систем забезпечення академічної доброчесності. На основі цих документів заклади вищої освіти розробляють відповідні положення, які регулюють питання забезпечення академічної доброчесності у певних умовах провадження освітньої діяльності. У напрямку цієї діяльності у Херсонському національному технічному університеті (ХНТУ) створено систему забезпечення академічної доброчесності, яка заснована на наступних нормативних документах:

– Положення Про запобігання плагіату та забезпечення академічної доброчесності у навчальній роботі учасників освітнього процесу у Херсонському національному технічному університеті (протокол Вченої ради ХНТУ №3 від 05.11.2019), метою якого є запобігання проявам плагіату в письмових роботах студентів ХНТУ, розвиток навичок легітимної роботи із джерелами інформації, дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, активізація самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування;

- Кодекс академічної доброчесності (протокол Вченої ради ХНТУ №11 від 25.08.2020), метою якого є формування у студентів, аспірантів, науково-педагогічного персоналу і співробітників університету розуміння про чесність, будування відкритих, щирих і довірчих взаємовідносин;
- Лист МОНУ №1/11-8681 від 15.08.2018 Про рекомендації щодо запобігання академічного плагіату та його виявлення в наукових роботах;
- Наказ ХНТУ №326 від 04.10.2019 Про заходи щодо запобігання плагіату у кваліфікаційних роботах студентів ХНТУ;
- Наказ ХНТУ №398 від 28.11.2019 Про зміни у Порядку перевірки кваліфікаційних робіт студентів на плагіат;
- Наказ ХНТУ №290 від 09.11.2020 Про затвердження Ради з академічної доброчесності та Експертної комісії ХНТУ та інші.

При перевірці кваліфікаційних робіт студентів і аспірантів у ХНТУ стикнулись з деякими проблемами, які потребують додаткового дослідження і вирішення. Аналіз вищезазначених документів призвів до висновку, що система перевірки на плагіат більше адаптована для спеціальностей гуманітарного, соціального, управлінського напрямку тощо, а отже забезпечення академічної доброчесності при підготовці фахівців технічних спеціальностей, яка впроваджується у ХНТУ, повинно мати деяку специфіку, пов'язану зі змістом підготовки і переліком фахових компетентностей. Наприклад, підготовка фахівців технічних спеціальностей передбачає засвоєння стандартизованих методик з виконанням інженерних математичних розрахунків, що необхідно враховувати при проведенні процедури перевірки на плагіат. Виконання випускних наукових робіт здобувачів освітнього рівня «магістр» і «доктор філософії», як правило, пов'язано з розробкою технічного або технологічного проєкту, об'єкту, моделі тощо, яке передбачає проведення патентного пошуку у відповідному напрямку дослідження, що само по собі є частиною антиплагіатної діяльності. Технічна перевірка на плагіат тексту випускної роботи у даному випадку не ефективна і необхідний

висновок експертів-фахівців про дотримання правил академічної доброчесності у таких роботах.

Ефективними засобами підвищення культури академічної доброчесності фахівців інженерного спрямування є розробка і впровадження у освітній процес навчальних дисциплін, які передбачають:

- формування навичок академічного письма, запобігання та виявлення академічного плагіату, дотримання наукової і професійної етики та корпоративної культури, стратегії педагогічної взаємодії, усвідомлення цінності суб'єктивної позиції;

- сприяння розвитку компетентностей, направлених на формування універсальних навичок дослідника (адекватно використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, правильно формулювати ознаки новизни в об'єктах дослідження, грамотно аналізувати технічні та економічні рішення з метою визначення їх патентної чистоти, застосовувати основні системи діагностики та оцінювання результатів власної діяльності, кваліфіковано відображати результати наукових досліджень у наукових виданнях, нести відповідальність за коректність та адекватність розроблених моделей та одержаних висновків).

Важливою складовою освітнього і наукового процесу підготовки фахівців технічних спеціальностей є наявність сучасної матеріально-технічної і лабораторної бази, доступ до інноваційних технологій. Це дозволяє студентам і науковцям забезпечити ефективний пошук актуальних рішень проблем різних галузей промисловості та унікальність власних наукових розробок, що сприяє унеможливленню плагіату, розумінню глибинних аспектів власної професійної діяльності і формуванню цілісного системного наукового світогляду.

*Залюбовський М. Г.,
канд. техн. наук, доцент кафедри автомобільного транспорту
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПЕРМАНЕНТНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Ще з минулого століття людство чітко усвідомило, що успішною в усіх сферах може бути лише та країна, у якій докладаються значні зусилля для розвитку науки та освіти. «Наука необхідна кожному народові. Наука відкриває тим, хто їй служить, грандіозні перспективи. Держава, яка не розвиває науку, неминуче перетворюється на колонію» (відомий вислів французького фізика Фредеріка Жоліо-Кюрі). Саме наука та освіта є міцним фундаментом для подальшого розвитку економіки, забезпечення добробуту населення, збереження державної незалежності та суверенітету.

Однак, розвиток науки та освіти у будь-якій країні світу неможливий без її іманентної ознаки – академічної доброчесності (далі АД). Згідно Закону України «Про вищу освіту» [1] АД – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими повинні керуватися учасники освітнього та наукового процесу під час навчання, викладання та провадження наукової чи творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових (творчих) результатів. АД – плюралістичне багатогранне явище, яке включає у себе різноманітні аспекти освітнього та наукового процесу, однак, набором узагальнюючих понять [2, с. 11], які детермінують АД у будь-якому її прояві є: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, а також мужність.

Лише неухильне дотримання чеснот академічної доброчесності для кожного учасника освітньо-наукового процесу (педагогічні та наукові працівники, студенти

та школярі, а також допоміжний персонал) може гарантувати сталий та безумовний розвиток даної галузі та країни в цілому. Без дотримання засад АД наука країни набирає ефемерних відтінків, освітній процес стає ілюзорним та нездатним забезпечити потреби та вимоги ринку праці, що призводить до стрімкого знецінення вищої освіти та профіциту безробіття.

Для забезпечення неухильного дотримання чеснот академічної доброчесності має бути розвинена система покарань та мотивацій.

Суть системи покарань має полягати у наступному:

1. Передбачений відповідним законом України відповідальності за грубе порушення чеснот АД науково-педагогічним персоналом, а також керівним апаратом даної галузі. Сюди слід віднести виявлення плагіату у наукових роботах освітян, науковців та керівних осіб різних рівнів, зокрема у захищених дисертаціях, та хабарництво у освітніх установах.

2. Передбаченими внутрішніми нормативно-правовими актами навчально-наукових закладів покараннями для студентів та науково-педагогічного персоналу за більш м'яке порушення чеснот АД. До даного пункту слід віднести плагіат у роботах студентів, які представлені до захисту (курскових проектах, дипломних роботах), а також необ'єктивне оцінювання знань викладачами.

Однак, однією системою покарань неможливо досягнути позитивного результату. Більш широке осягнення горизонтів проблеми полягає у достеменному аналізі та конструктивному ставленні до питання виникнення тої чи іншої проблеми, зокрема ігнорувань чи порушень дефініцій АД, чіткому усвідомленні логічного причинно-наслідкового зв'язку, що обумовлює виникнення відповідного негативного явища. Імплементация аспектів АД у реаліях нашої країни повинна ґрунтуватися на забезпеченні, принаймні, базових засад мотивацій та заохочень. До таких варто віднести:

1. Гідний рівень оплати праці науково-педагогічних працівників. Це саме той фактор, який виключає або значно зменшує можливість виникнення корупційних ризиків у вищих навчальних закладах освіти України. Станом на початок 2021 року приблизна заробітна плата нетто [3] (в залежності від надбавок та стажу роботи) доцента варіюється в межах від 9 324 грн до 17 838 грн, професора – в межах від 12 945 грн до 27 444 грн. У той само час, у сусідній Польщі (у гривневому еквіваленті) заробітна плата доцента у середньому складає 48 166 грн, професора – 85 000 грн [4]. У інших країнах Європи ці цифри на порядок вище (посадовий місячний оклад професора у Німеччині – 170 000 грн, у Швейцарії – 265 000 грн) [4].

2. Достатнє матеріально-технічне забезпечення науково-дослідних установ, лабораторій закладів вищої освіти (далі ЗВО) тощо. Фактор, який забезпечує проведення якісних наукових досліджень, повноцінного засвоєння навчального матеріалу студентами. На жаль, у переважній більшості випадків науковці, молоді вчені та студенти змушені виконувати дослідження на застарілому обладнанні часів Радянського Союзу, яке нездатне конкурувати з сучасним обладнанням країн Європи. Значна кількість аспірантів та докторантів ЗВО змушені вкладати чималі суми коштів (зазвичай, які значно більші за місячну стипендію) на організацію відповідних експериментів, проведення різного роду досліджень. Окрім того, у більшості науково-дослідних установ та ЗВО банально відсутнє опалення у холодну пору року [5], що призводить до виникнення несприятливих робочих умов, запровадження вимушеного канікулярного періоду взимку у ЗВО та, як наслідок, створенню лише формального навчального процесу.

3. Керівництво, як самого Міністерства освіти та науки України (далі МОН), так й ЗВО, науково-дослідних установ має бути взірцем бездоганного дотримання усіх, без виключення, аспектів АД.

У той само час, у країнах Європи до фактів виявлення плагіату ставляться значно категоричніше. Наприклад, у 2012 році було виявлено плагіат у дисертації міністра освіти Німеччини Аннетте Шаван [6]. У наступному році міністра позбавили вченого ступеня доктора філософських наук, після чого, Аннетте Шаван подала у відставку. Також через звинувачення у плагіаті пішов у відставку президент Угорщини, залишився без роботи міністр оборони Німеччини [7] тощо.

4. Запровадження вивчення основ АД, починаючи ще з середньої школи. Саме у шкільні роки, у більшій мірі, формується світогляд кожної людини, її моральні переконання. Саме тому, починаючи зі шкільної парти, необхідно долучати усіх школярів до сумлінного дотримання основ АД. Наприклад, сприймання основ АД у школярів необхідно розвивати під час виконання таких робіт, як написання рефератів та творів.

З усього вищесказаного необхідно чітко усвідомити, що дотримання усіх чеснот АД є не лише справою честі для студентів, викладачів, науковців, але й єдиним шляхом для сталого розвитку нашої країни, забезпечення добробуту кожного громадянина.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 25.09.2020 р. № 1556-VII // Верховна рада України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page#Text>. (дата відвідування: 14.02.2021).

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.

3. Інформація щодо оплати праці у 2021 році. *Первинна профспілкова організація працівників ЛНУ* [Електронний ресурс]. URL: <https://profkom.lnu.edu.ua/archives/4340>. (дата відвідування: 14.02.2021).

4. Умови праці у вищій освіті в Європі – звіт «Eurydice». *Профспілка працівників освіти і науки України* [Електронний ресурс]. URL: <https://pon.org.ua/novyny/5738-umovi-prac-u-vischy-osvt-v-yevrop-zvt-eurydice.html> (дата відвідування: 14.02.2021).

5. Канікули на вимогу (19 грудня 2017 р.). *День* [Електронний ресурс]. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/kanikuly-na-vymogu> (дата відвідування: 14.02.2021).

6. Шаван, Аннетте. *Вікіпедія* [Електронний ресурс]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Шаван,_Аннетте (дата відвідування: 14.02.2021).

7. Гучні історії з плагіатом в Україні: від Vogue до Литвина. *BBC NEWS Україна* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46063436> (дата відвідування: 14.02.2021).

*Карпова К. С.,
канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології
та міжкультурної комунікації
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

*Чаюк Т. А.,
канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов
Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСАД АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Сучасний стрімкий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій уможливив надання швидкого доступу до інформації завдяки всесвітньому павутинню. У подібних умовах каменем спотикання виявився пошук легальних та надійних джерел інформації, що пояснює нагальну потребу сьогодення у дотриманні засадничих принципів академічної доброчесності. У зв'язку з цим сучасна наукова думка фокусується на дослідженнях проблем та викликів, пов'язаних з доброчесністю у академічних [2; 3; 4; 10] та навчальних [8; 11] колах. Однак, незважаючи на позитивні зміни у цій сфері, нині в Україні проблеми порушення норм академічної доброчесності та нехтування правилами академічної відповідальності залишаються недооціненими, особливо у закладах вищої освіти, що, у свою чергу, призводить до негативних наслідків у процесі підготовки кваліфікованих спеціалістів.

Невід'ємною умовою забезпечення якості вищої освіти в Україні є дотримання світових стандартів академічної доброчесності, оскільки саме їй належить ключова роль у здобутті відповідного освітнього рівня поряд із навчанням теоретичних засад та їх подальшим застосуванням у практичній діяльності. Нормативно-правова база поняття «академічна доброчесність» регулюється

Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 року, а саме статтею 42 «Академічна доброчесність», яка, визначає норми дотримання і порушення академічної доброчесності, а також види і форми академічної доброчесності [6].

Важливо наголосити, що підтриманню високих стандартів академічної доброчесності сприяє діяльність низки офіційних інституцій, серед яких Міжнародний Центр Академічної Доброчесності (ICAI), що сформулював основоположні цінності академічної доброчесності, а саме чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність та відвагу [9, с.6]. Окрім того, в Україні впровадження принципів академічної доброчесності в освітній процес на усіх рівнях здійснюється завдяки Проекту сприяння академічної доброчесності в Україні (SAIUP), Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), а також окремим постановам та нормативним документам МОН України. До прикладу, 20 травня 2020 року Міністерство освіти і науки України підготувало аналітичну записку «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності», яка висвітлює наступні питання:

- встановлення фактів академічного плагіату;
- правила роботи з програмами для перевірки на наявність збігів;
- необхідність висновків кваліфікованих експертів про наявність чи відсутність плагіату;
- обов'язок ВНЗ здійснювати перевірку на наявність плагіату;
- поняття «плагіат», «фабрикація», «фальсифікація»;
- порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти [5].

Прийнято вважати, що ключовим завданням ознайомлення всіх учасників освітнього процесу з феноменом «академічна доброчесність» є те, що вона закладає фундамент відповідальної поведінки не лише серед наукової спільноти, але й серед студентства. Починаючи з початкових курсів навчання першочерговим викликом є формування всіх згаданих вище цінностей академічної доброчесності, застосовуючи їх на практиці. На думку Юрко та ін.: «виховання академічної

добročесності є одним із завдань закладів вищої освіти. Некоректно накладати на студентів стягнення за плагіат до того, як вони пройдуть навчання правилам академічної етики. Таке навчання бажано планувати у першому семестрі у вигляді курсів академічного письма, окремих модулів інших дисциплін тощо» [10, с.135].

Так, наприклад в Інституті права Київського національного університету імені Тараса Шевченка в цьому навчальному році (2020-2021) в контексті впровадження сучасних стандартів в освіті зі студентами першого року навчання було проведено бесіду про академічну доброчесність. В рамках цієї бесіди було зазначено важливість дотримання принципів академічної доброчесності для студентів у якості, насамперед, учасників освітнього процесу, в якому академічна доброчесність є основним принципом взаємодії всередині академічної спільноти між усіма учасниками — здобувачами освіти і викладачами. Також було наголошено, що майбутні юристи мають чітко усвідомлювати, що академічна доброчесність — нормативна категорія, прописана в українському законодавстві і в міжнародному праві. В робочій програмі навчальної дисципліни «English Academic Writing» (академічне письмо англійською мовою) для аспірантів другого року навчання за освітньо-науковою програмою підготовки докторів філософії зі спеціальності «082 Право» 11 годин відведено темі «Наукове співтовариство та академічний етикет» (Тема 2: «Scholar community and academic etiquette»). Аспіранти, які пишуть власну наукову роботу, повинні розуміти, що повага до автора, авторського тексту, інтелектуального продукту є одним із центральних принципів академічної доброчесності: академічний плагіат, порушення авторського права — недопустимі. Тому особливо актуальними є подібні навчальні дисципліни, що крім теоретичних знань дають цінні практичні навички, зокрема, як правильно цитувати інших авторів, як оформлювати посилання, і загалом, як використовувати джерела інформації таким чином, щоб дотримуватись стандартів наукової етики.

Таким чином, здобувачам вищої освіти слід прищеплювати навички відповідального ставлення до навчання, дотримання підвалин академічної доброчесності, оскільки сьогодні все частішими стають випадки академічного

плагіату при виконанні студентами письмових робіт, матеріал для яких завантажений з мережі Інтернет без будь-яких посилань. Беззаперечним видається той факт, що будь-яка праця наукового характеру базується на наукових розвідках інших дослідників та фахівців. Як вважає Бригінець: «аналіз різних точок зору, посилання на своїх попередників у вивченні того або іншого питання є звичною справою в наукових роботах. Але таке використання повинне знаходитися в рамках етичних правил і закону, тобто необхідно враховувати, що при використанні чужих ідей необхідно посилатися на автора»[1, с.18].

У зв'язку з викладеним вище варто наголосити, що у стінах Київського національного університету імені Тараса Шевченка сукупність етичних принципів та відповідних засад академічної доброчесності та свободи обстоюється всіма учасниками освітнього процесу завдяки «Етичному кодексу університетської спільноти», ухваленому у 2017 році [7]. Як відомо, ефективним методом боротьби з плагіатом є впровадження в науковий та навчальний процес комп'ютеризованих систем перевірки наукових праць та кваліфікаційних робіт за допомогою спеціально розроблених програмних продуктів. Відповідно до цього твердження, у 2018 році між КНУ імені Тараса Шевченка та компанією «Антиплагіат» було укладено договір про співпрацю, за умовами якого Шевченковому університету надано програмне забезпечення для перевірки кваліфікаційних робіт студентів ОР «Бакалавр» та ОР «Магістр» на наявність плагіату. Зауважимо, що у минулому навчальному році (2019-2020) у КНУ імені Тараса Шевченка було вперше застосовано сервіс для перевірки робіт на плагіат «Unicheck» у рамках вищезгаданого договору. Запроваджена система покликана відобразити відсоток плагіату у роботах студентів ОР «Магістр» II року навчання різних спеціальностей та запобігти випадкам академічної недоброчесності. Упровадження в навчальний процес подібної практики тестування робіт студентів є золотим стандартом підтримання принципів академічної доброчесності та проявом декларації відкритої та дієвої політики університету стосовно високих етичних стандартів навчання та викладання у вищій школі. Окрім того, формування та подальше підтримання

академічної доброчесності є надважливим питанням з огляду на епідситуацію, що склалася у зв'язку з поширенням коронавірусу COVID-19 та переведенням освітнього процесу у онлайн-формат.

До прикладу подаємо результати моніторингу магістерських робіт студентів Інституту філології II року навчання за освітнім рівнем «Магістр» спеціальності «035. Філологія», що навчаються за освітньою програмою «Англійська філологія та дві іноземні мови». Результати перевірки роботи СТУДЕНТА 1 на тему «Slogans in Advertising: Social and Cultural Aspects» надані оператором системи «Unicheck» на правах анонімності та представлені у ДОДАТКУ I. Аналіз комп'ютерного файлу свідчить про те, що відсоток плагіату у роботі не є високим (12.4% з 35% допустимих) і припадає здебільшого на джерела з мережі Інтернет без відповідних посилань. На жаль, сьогодні почастишали випадки порушення принципів академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти. Яскравим прикладом цього можуть служити верифікаційні результати кваліфікаційної роботи СТУДЕНТА 2 на тему «Gastronomy Lexis in Modern English». Аналіз документу засвідчив досить високий показник плагіату у відсотковому відношенні (32.8% з 35% допустимих). Під час перевірки тексту роботи на схожість із подібними джерелами були виявлені випадки використання прикладів з дисертаційних досліджень та з англомовного джерела New York Times без оформлених належним чином посилань (див. ДОДАТОК II).

В КНУ імені Тараса Шевченка відбувається регулярний моніторинг якості освіти, контроль за дотриманням правил академічної доброчесності і за необхідністю проводяться онлайн-тренінги для викладачів, які покликані оперативно і ефективно задовольняти існуючі освітні потреби. Так, згідно результатів нещодавно проведеного опитування «Які цифрові навички вам необхідні», 34,2 % опитаних представників професорсько-викладацького складу мають попит на навички роботи у сервісах перевірки на плагіат. Відповідно 25 лютого 2021 р. планується вебінар на тему: «Академічний плагіат: як виявити і протидіяти?», мета якого — практичне опанування такими навичками: виявлення

академічного плагіату та способів його маскуванню; користування сучасними інструментами для виявлення академічного плагіату; автоматизація перевірки на плагіат та інші.

Наприкінці зазначимо, що важлива роль у підтримці академічної доброчесності та протидії академічному плагіату належить державі, яка має сприяти подальшому зміцненню загальнонаціональної системи забезпечення якості освіти, імплементуючи принципи академічної доброчесності на всіх її рівнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бригінець О. О. Академічна доброчесність: виклики сучасності. Академічна доброчесність: виклики сучасності. *Збірка наукових есе учасників наукового стажування*. Варшава. 2019. С.17-21.

2. Грабовська І. Феномен академічного плагіату в сучасній Україні: причини існування та перспективи подолання. *Міждисциплінарні дослідження складних систем*. 2019. № 15. С. 128-144.

3. Гранчак Т., Сошинська Я. Академічний плагіат в Україні в умовах культурного транзиту. *Міждисциплінарні дослідження складних систем*. 2019. № 15. С. 107-127.

4. Гундорова Т. Як плагіат кандидата наук і консультанта МОН спустошує поле науки. [Електронний ресурс]. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/10/8/233488/>.

5. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-u-praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti?fbclid=IwAR3dJ0PKnGtsIdT8fIPhgogOQOCyvYPNNZmvT-9d3qYeQQmW_xmlYhYjQfI.

6. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

7. Етичний кодекс університетської спільноти. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/ethical-code/Ethical-code-of-the-university-community.pdf>.

8. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави і права*. 2018. № 11. С. 192-195.

9. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. URL: https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

10. Юрко Н. А., Стифанишин І. М., Проценко У. М. Академічна доброчесність: основні принципи та види порушень. *Молодий вчений*. 2020. № 3.2 (79.2). С. 133-136.

11. Dougherty, M. V. Correcting the Scholarly Record for Research Integrity. In the Aftermath of Plagiarism. Springer International Publishing. 2018. 151 p.

ДОДАТОК І.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ

Довідка про оригінальність кваліфікаційної роботи за освітнім рівнем магістр

Власник документу:
ІнстФілології

ID перевірки:
1002581916

Дата перевірки:
30.04.2020 19:31:53 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
30.04.2020 19:43:54 EEST

ID користувача:
100002958

Назва документу: СТУДЕНТ 1 supervisor НАУКОВИЙ КЕРІВНИК 1

ID файлу: 1002595201 Кількість сторінок: 88 Кількість слів: 19527 Кількість символів: 128006 Розмір файлу: 8.92 MB

12.4% Схожість

Найбільша схожість: 4.77% з джерело <https://docplayer.net/28776548-Linguistic-characteristics-of-commercial-and-social...>

12.3% Схожість з Інтернет джерелами

166

Page 90

0.12% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту

2

Page 91

0% Цитат

Не знайдено жодних цитат

0% Вилучень

Вилучений текст відсутній

Підміна символів

Заміна символів

3

Експертна оцінка роботи науковим керівником :

Робота містить 12.4% плагіату із 35 % можливих і може бути рекомендована до захисту на засіданні ДЕК Інституту філології.

ДОДАТОК II.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ

Довідка про оригінальність кваліфікаційної роботи за освітнім рівнем магістр

Власник документу:
ІнстФілології

ID перевірки:
1002835738

Дата перевірки:
07.05.2020 14:23:58 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
07.05.2020 14:58:32 EEST

ID користувача:
100002958

Назва документу: СТУДЕНТ 2 supervisor НАУКОВИЙ КЕРІВНИК 2

ID файлу: 1002850109 Кількість сторінок: 96 Кількість слів: 31294 Кількість символів: 198242 Розмір файлу: 205.58 KB

32.8% Схожість

Найбільша схожість: 31.1% з джерело <https://www.nytimes.com/2016/10/20/us/politics/third-debate-transcript.html>

32.8% Схожість з Інтернет джерелами 232 Page 98

0.46% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту 35 Page 100

0% Цитат

Не знайдено жодних цитат

0% Вилучень

Вилучений текст відсутній

Підміна символів

Не знайдено замієних символів

Експертна оцінка роботи науковим керівником :

Робота містить 32.8% плагіату із 35% можливих і може бути рекомендована до захисту на засіданні ДЕК Інституту філології лише за умови усунення випадків академічного плагіату

*Коваль Л. М.,
д-р. екон. наук, професор кафедри готельно-ресторанного та туристичного
бізнесу Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*

*Бухта С. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри маркетингу та менеджменту
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*

*Антошкова Н. А.,
доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Чесність у навчанні та викладанні є основою довірливих і справедливих стосунків між усіма учасниками освітнього процесу.

Академічна доброчесність базується на сукупності етичних принципів, на уникненні обману чи плагіату з метою забезпечення якості результатів навчання або наукових досягнень.

Аналіз наукових праць щодо сутності поняття «підприємницька компетентність» засвідчує, що дослідники здебільшого вважають його комплексом особистісних або ділових якостей, навичок, сформованість яких допомагає успішно вирішувати бізнес-завдання та досягати справжнього успіху.

У всьому цивілізованому світі вказано, що підприємництво має бути чесним і соціально-відповідальним, і це питання не є предметом дискусії, однак в Україні нечесний бізнес вважається звичним явищем.

На запитання, які якості потрібні підприємцю, жителі України відповіли, що це комерційна кмітливість, хитрість, вміння викручуватись, а жителі США – сильний характер, чесність, почуття відповідальності, обов'язковість.

Тому дуже важливо з малих літ молоді прищеплювати морально-етичні цінності, щоби займаючись підприємництвом, вони розуміли, що честь і добра репутація значно важливіші, ніж величина прибутку.

Недобросовісне запозичення, привласнення та використання чужих ідей та думок, як в академічному середовищі, так і в підприємстві, потребують звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших.

Отже, академічна доброчесність безпосередньо впливає на те, які цінності закладаються під час навчання студентів у школі, закладі вищої освіти: важка і наполеглива праця, яка допомагає досягти успіху, чи обман, шахрайство, які стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

З метою виявлення рівня розуміння студентами сутності поняття «академічна доброчесність» та його впливу на риси характеру підприємницької особистості було проведене анкетне опитування серед студентів. На запитання, чи вважають студенти поняття «чесність» синонімом до поняття «академічна доброчесність» – 86 % відповіли що так, це є синонім. Однак при визначенні найважливіших рис характеру підприємницької особистості, лише 36 % назвали чесність. Таким рисам характеру як хитрість, вміння викручуватись надали перевагу 20 % опитаних здобувачів вищої освіти.

Найважливішою рисою у характері підприємницької особистості 67 % здобувачів вищої освіти вважають мотивацію до діяльності. Також важливими рисами з їхнього погляду є наполегливість та сильний характер – 56 %.

Мотивацією до академічної доброчесності 41 % студентів вважають якість навчання з метою успішного працевлаштування, 53 % – надання студентам зрозумілої інформації щодо правил академічного письма, 6 % вважають, що викладачі мають формувати завдання в такий спосіб, щоб їх неможливо було сплагіатити.

Отже, можемо ствердно зазначити, що студенти прагнуть дотримуватись академічної доброчесності за умови якісної співпраці суб'єктів освітнього процесу. Коли сьогодні пишуть про «повернення суб'єкта в освіту», то безумовно мають на увазі як суб'єкта цілісну людину, а не лише її розум, що накопичує теоретичні та практичні знання і навички [4, с. 166]. Така співпраця повинна відбуватись на засадах партнерства, рівноправності, гуманізму, інтелектуально-етичної системи цінностей.

Сьогодні мета освіти може бути визначена як створення умов, які дозволяють допомогти людині у виборі можливих шляхів розвитку, розкритті власного потенціалу в процесі самопізнання та самостановлення, а також у розв'язанні найважливішої світоглядної проблеми – пошуку свого місця в складному світі, що саморозвивається [3, с. 296].

Сучасне суспільство, що перебуває у неврівноваженому (з точки зору синергетики) стані, потребує фахівців з гнучким, нелінійним мисленням та плюралістичним світоглядом, здатних до прийняття нестандартних рішень, до адаптації у швидко змінюваних умовах, а також до творчості. Саме тому в процесі здобуття вищої освіти майбутній підприємець повинен оволодіти не лише певним набором необхідних знань, умінь і навичок, а й виробити власні стратегії мислення та взаємодії на основі поняття «академічної доброчесності».

Академічна доброчесність в такій взаємодії вступає надважливою складовою, оскільки передбачає дотримання учасниками освітнього процесу єдиної інтелектуально-етичної системи цінностей, принципів, правил з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових досягнень.

За умови дотримання академічної доброчесності створюється простір для генерування інноваційних ідей та смислів, спільної творчості студентів, викладачів, науковців, роботодавців.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.#Text>
2. Офіційний портал Верховної Ради України. Закон Про вищу освіту
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
3. Гуменюк А. М. Антропологічні орієнтири освіти в постсучасності. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 127 (12). С.294-297
4. Філософські абрисы сучасної освіти: Монографія / І. Предборська та ін. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 226 с.

*Лисенко Ю. О.,
канд. пед. наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

В Україні відбувається масштабне реформування освіти на всіх ланках, що зумовлює динамічність освітнього процесу, необхідність адаптації до нових умов та швидкого реагування на вирішення нагальних потреб. Обраний Україною євроінтеграційний напрям передбачає прийняття європейських цінностей, зокрема і в освіті, однією з яких є академічна доброчесність. У наслідок інтенсифікації розвитку інформаційного суспільства, з одного боку, розширилися можливості для навчання, самоосвіти та здобуття інформації будь-якого характеру, з іншого – з'явилися частіші прояви недоброчесності, що викликало необхідність запровадження дієвих механізмів для імплементації норм академічної доброчесності в середовище вищої освіти через усіх суб'єктів освітнього процесу.

В Україні лише кілька років тому в нормативно-правову базу, що регулює освітній процес, було введено поняття академічної доброчесності. Нині у відкритому доступі є матеріали рекомендаційного характеру для якісного забезпечення умов академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Крім цього, з'явилася потреба в дослідженні причин недоброчесності, а також науковому підґрунті процесів формування, розвитку та дотримання академічної доброчесності, зокрема й у сфері вищої освіти. Відтак А. Артюхов, І. Дегтярьова, І. Олексів, Т. Фініков та ін. вивчають цю категорію від глобального до локального контекстів.

Для українського наукового істеблішменту та освіти в цілому завжди було притаманне поняття академічної культури. Загальновідомо, що ядром будь-якої

культури є цінності, серед яких етична складова є пріоритетною. Відтак розуміння того, на якому підґрунті має здійснюватися освітній процес та діяльність усіх його суб'єктів не викликала сумнівів. Із розвитком суспільства знань відбулося переосмислення ціннісної складової, адже інтенсивні трансформаційні процеси спричинили втрату застарілих цінностей і відсутність побудови нових.

У зв'язку зі стрімкою перебудовою процесу підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, появою нових інформаційних можливостей та недостатністю механізмів якісного контролю за використанням інформації загострилося питання відновлення академічної доброчесності як цінності. Слід зауважити, що остання не стала чимось новим, адже вона існувала і раніше в контексті академічної культури. Нині ж мало наголошують саме на формуванні академічної культури, а акцент змістився лише на одну її складову – академічну доброчесність.

Звичайно, що умови інформаційного суспільства привнесли суттєві зміни в усі сфери життєдіяльності людини й освіти зокрема. Потужний науково-технічний прогрес створив можливості миттєвого розповсюдження інформації у кіберпросторі, що надало можливість пізнання найактуальнішого і найновішого – з одного боку, а з іншого – спокуси використання здобутої інформації недоброчесно. На наш погляд, відбулося це в наслідок стрімкого переходу до легкого здобуття інформації і нерозумінням її доброчесного використання. Відсутність тривалий час механізмів контролю за способами критичної оцінки інформації призвело до використання запозичених ідей, текстів як власних, як до норми. Розповсюдження порушень норм академічної доброчесності набрало неабияких обертів, що і зумовило пошук відповідних шляхів їх подолання. В умовах інформаційної доби ми перебуваємо тривалий час, однак лише останні декілька років почали вибудовуватися технологічні механізми запобігання академічній недоброчесності.

Доброчесність у вищій освіті вийшла на перший план, оскільки стосується всіх її суб'єктів – адміністрації, викладачів, здобувачів та інших працівників. Варто

наголосити, що порушником академічної доброчесності може виступити будь-який суб'єкт закладу вищої освіти. Однак нерідко ініціаторами таких проявів виступають саме здобувачі освіти. Тож, розглянемо більш детально проблеми, що породжують прояви академічної недоброчесності серед здобувачів та шляхи їх вирішення.

1. Надмірна завантаженість студентів, які працюють і не встигають якісно навчатися, користуючись запозиченнями або платними послугами з написання наукових праць, або взагалі намагаються отримати оцінку без виконання завдань і відпрацювань пропущених занять. Ця проблема розповсюджена в багатьох закладах вищої освіти. На наш погляд, варто послуговуватися тими потребами, які мають здобувачі, наприклад, навчання в першій половині дня для вивільнення другої половини, коли здобувач матиме можливість не лише виконувати самостійну роботу, а й знаходити способи заробітку в позанавчальний час.

2. Брак мотивації до навчання. На жаль, це непоодинокі випадки, коли здобувач не планує працювати за тим фахом, якому навчається, не розуміє перспектив після здобуття відповідного освітнього рівня, а тому намагається недоброчесними зусиллями отримати диплом. Зацікавлення здобувачів освіти – це завдання не лише викладача, а й куратора, соціально-психологічної служби та інших структурних підрозділів, які працюють зі здобувачами.

3. Конфлікти з викладачами чи одногрупниками. Невчасно виконані завдання здобувачем, недостатня взаємодія з викладачем під час підготовки роботи і т.п. породжують страх і невпевненість здобувача перед складанням індивідуальних напрацювань, захистом курсової, кваліфікаційної роботи тощо. Тому організація безпечного сприятливого навчального середовища значно мінімізує появу таких непорозумінь.

4. Відсутність дієвих правових механізмів для притягнення до відповідальності за прояви недоброчесності. Безкарність породжує суттєве укорінення проблеми, адже здобувачі, спілкуючись між собою, передають власний досвід виходу зі складних для них ситуацій. Коли випадки повторюються –

переходять в систему, яку потім складніше зруйнувати. Тому недопущення або вчасне прискікання з боку адміністративних працівників таких проявів формуватиме повагу серед здобувачів до освітнього середовища закладу вищої освіти.

5. Фінансова неспроможність закладів вищої освіти для залучення передових технологій з метою попередження/подолання проявів академічної недоброчесності (запобігання плагіату). Недешеве програмне забезпечення для перевірки текстів накладає додаткове навантаження на усіх суб'єктів освітнього процесу, що зумовлює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування.

Звичайно, що не лише цими проблемами викликані прояви порушень академічної доброчесності, і не лише тими шляхами вони можуть бути вирішені. У побудові доброчесного академічного середовища, яке відповідає сучасним викликам, мають бути зацікавлені усі сторони освітнього процесу, закладу вищої освіти в цілому: організація заохочувальних заходів адміністрацією для викладачів, останніх – для здобувачів освіти, а також застосування технології «рівний-рівному», впровадження етичних принципів не лише в теоретичні освітні компоненти, а й у процесі практичної діяльності здобувачів. Викладач має власним прикладом доводити здобувачам освіти, що дотримання академічної доброчесності – це цінність, яка є пріоритетною у процесі здійснення будь-якої діяльності, адже творчість потребує сміливості, створення нового – відповідальності, презентація власних напрацювань – чесності, донесення здобутків до спільноти – поваги та довіри, відчуття власного внеску – справедливості. Отже, саме фахівці, які здобули відповідний рівень вищої освіти в Україні, формують її імідж на міжнародній арені.

*Литовченко О. В.,
канд. техн. наук, доцент кафедри КНІТ
Українська академія друкарства*

*Петяк Ю. Ф.,
канд. техн. наук, доцент кафедри КНІТ
Українська академія друкарства*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПІД ЧАС ПІДГОТУВАННЯ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Згідно з дослідженнями, однією з найчастіших причин поширення в освіті недоброчесності є стрімкий розвиток технологій, який призвів до легкого та вільного доступу до інформації [1]. І ця причина особливо актуальна під час навчання спеціалістів для галузі ІТ, де в результатах більшості робіт є програмний код.

У наш час існує дві концепції розповсюдження програмного забезпечення (ПЗ) і, відповідно, програмного коду – пропрієтарне ПЗ та програми, які створюють та розповсюджують на принципах Open Source. Пропрієтарне ПЗ повністю належить розробникові, а його код, як правило, закритий від сторонніх очей. Програмне забезпечення, що базується на принципах Open Source, навпаки, із самого початку створюють як програму з відкритим кодом, коли кожен, хто має бажання ознайомитись з ним, отримує необмежений доступ до вихідного коду, який розміщено на публічних мережевих ресурсах, наприклад GitHub або GitLab.

Варто зазначити, що такі платформи, як GitHub, відіграють провідну роль для ІТ-фахівців, особливо у сфері навчання майбутніх фахівців. Вони є важливими елементами у процесі самоосвіти та здобуття практичних навичок у розробці ПЗ, адже студент може легко взяти участь у розробленні популярних проєктів, навчаючись сучасних прийомів програмування, переймаючи найкращі практики та отримуючи доступ до програмного коду, авторами якого є провідні спеціалісти в галузі ІТ.

Проте така доступність може призвести до крадіжки коду, зокрема у навчальних проєктах. Дуже вже приваблива можливість запозичити код і видати його за свій.

Хоча це не означає, що код проєктів Open Source не захищено законом. Як і будь-яке інше творіння людини, цей код захищено винятковими авторськими правами, це означає, що автор програми має право визначати, хто і що може робити з його кодом. Ніхто не має права копіювати, розповсюджувати чи використовувати такий код без дозволу автора. Тому у світі Open Source необхідно опублікувати не лише код, а й ліцензію, в якій автор чітко описує способи та можливості використання свого програмного коду в інших проєктах. Насправді для цього розроблено достатню кількість ліцензій, які дають змогу авторам гнучко і ґрунтовно підходити до питання надання повноважень та прав для автора, так і для тих, хто використовуватиме цей код. Прикладами таких ліцензій є MIT, Apache 2.0, GPLv3 тощо. Деякі з цих ліцензій накладають жорсткі вимоги щодо способу використання коду зі збереженням інформації про його авторство, деякі – ні [2].

Загалом можна визначити шість рівнів трансформації програмного коду, які застосовують для приховування плагіату [3]:

1. Зміни коментарів та відступів,
2. Зміни ідентифікаторів,
3. Зміни в деклараціях,
4. Модифікація функцій,
5. Заміна програмних інструкцій семантичними еквівалентами,
6. Зміни в логіці та модифікація виразів.

Водночас було розроблено велику кількість інструментів для виявлення плагіату у програмному коді. За методами, які в них використовують, наявні сервіси і програми можна розділити на такі групи: метричні, текстові, засновані на токенах, ієрархічні, засновані на графах, поведінкові [4].

Проте, незважаючи на таку кількість розроблених інструментів, жоден із них не забезпечує однозначного та легкого методу виявлення запозичень у вихідному коді під час навчання [5].

Першою причиною є те, що зазвичай на початкових курсах завдання для здобувачів освіти не вимагають великої самостійності і здебільшого код студентів відрізнятиметься незначно або буде однаковий. Тобто стандартні інструменти мови, які повторюються в коді та використовуються як блоки для побудови більших програм. Тому існує питання мінімальної кількості коду, який можна розглядати як плагіат.

Також потрібно враховувати стандартні практики написання і стилі оформлення коду, де зазвичай описані загальні правила: відступи, використання пробілів і табуляцій, максимальна ширина рядка тощо. Якщо перевіряти невелику кількість коду і в ньому немає специфічних помилок, тоді важко визначити, студент скопіював код чи писав самостійно, дотримуючись певного стилю.

Будь-який бізнес працює, щоб отримати прибуток, і ІТ-галузь не виняток. Для зменшення часу і, відповідно, вартості створення продуктів розробники активно використовують код з минулих проєктів або напрацювання інших програмістів. Фактично це вимога ринку, і її потрібно враховувати під час аналізу коду студентів.

Ще однією причиною, яка впливає на результат виявлення плагіату, є патерни проєктування – типові способи розв’язання певної проблеми, що часто трапляється під час створення архітектури програм. Фактично це високорівневий опис рішення, реалізація якого може відрізнитися у двох різних програмах.

Тож можна дійти висновку, що за допомогою наявних інструментів усе ж таки людина має ухвалювати остаточне рішення, чи відповідає програмний код принципам академічної доброчесності. Тобто викладач має сам визначати для кожного курсу яку мінімальну кількість коду можна вважати плагіатом, де є самостійна робота студента, а де потрібно використати вже наявний код.

Проте завжди основним критерієм має бути чесність. Студент має пам'ятати про це під час роботи над завданнями з огляду не тільки на взаємоповагу до всіх учасників навчального процесу, а й на практичний аспект: привласнення чужих результатів легко виявити під час технічної частини співбесіди на вакансію чи в разі успішного проходження на перших етапах нового проєкту. А викладач має чітко окреслити, де межа плагіату, та чесно оцінити роботу студента без надмірної прискіпливості та водночас не затуляти очі на порушення принципів академічної доброчесності. Також викладач має бути чесний сам із собою і дати собі відповідь, наскільки він кваліфікований спеціаліст у своїй галузі та обізнаний з останніми тенденціями, щоб оцінити роботи студентів об'єктивно, а не за формальними показниками якості освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гелен С. Джим Р. Чому студенти списують (за їхніми словами та зі слів інших) [Електронний ресурс]. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/UKR_Why_students_cheat.pdf.
2. Various Licenses and Comments about Them [Електронний ресурс]. URL: <https://www.gnu.org/licenses/license-list.en.html>.
3. Hayden C., Yuqing L., Shamus P. Academic Source Code Plagiarism Detection by Measuring Program Behavioural Similarity. *arXiv preprint arXiv:2102.03995*. 2021.
4. Hayden C. Yuqing L., Shamus P. Evaluating the robustness of source code plagiarism detection tools to pervasive plagiarism-hiding modifications. *arXiv preprint arXiv:2102.03997*. 2021.
5. Mozgovoy M., Pyshkin E. Plagiarism Detection Systems for Programming Assignments: Practical Considerations. *ICSEA 2020*. 2020. № 26.

*Лісова К. С.,
канд. іст. наук, завідувач кафедри загальнотеоретичних
правових і соціально-гуманітарних дисциплін
Київського університету права Національної академії наук України*

АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

В останні роки тема академічної доброчесності стала однією з основних у розмовах про вищу освіту та науку. Такий інтерес дослідників різних країн світу та різних наукових сфер до принципів академічної доброчесності, пояснюється насамперед стрімким розвитком технологій передавання інформації, розвитком науки, та необхідністю швидкого обміну новими знаннями.

Початком розвитку академічної доброчесності в українській науці стало прийняття Етичного кодексу вченого України на загальних зборах відділень Національної академії наук України у квітні 2009 р. Цей Кодекс визначав загальні принципи роботи вченого, підкреслюючи, що «учений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства, збереження природи та духовно-культурної спадщини...» [3, С. 19]. З таким твердженням важко не погодитись.

Майже 12 років минуло з моменту прийняття проекту Етичного кодексу вченого України, відбулися зміни й у законодавстві. Так, поняття «академічна доброчесність», посіло чільне місце у ст.42 Закону України «Про освіту», прийнятого Верховною Радою України у 2017 р., де закріплено поняття: «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових (творчих) досягнень [1].

Розуміння академічної доброчесності не є можливим без визначення того, чим є академічна недоброчесність. Феномен академічної нечесності (недобросовісності) є багатограним та може набувати різних проявів. В його основі лежить умисне порушення загальноприйнятих в академічному середовищі моральних і правових норм, зазвичай з метою отримання певних переваг. У будь-якому разі поширеність таких проявів завдає нищівного удару по якості освіти та якості наукових досліджень, перетворюючи їх на протилежні феномени – дипломовану псевдоосвіту та небезпечну псевдонауку. Прояви академічної недоброчесності можна розділити на дві групи: недоброчесність в освітній діяльності та недоброчесність в науковій діяльності. Проте такий поділ є доволі умовним, адже в сучасних умовах освітня діяльність нерозривно пов'язана з науковою.

Прояви академічної недоброчесності були чітко визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту» [1], зокрема:

- плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосується освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

- хибне співавторство – внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної роботи осіб, які не брали участь у її створенні.

До причин академічної недоброчесності можна віднести правову необізнаність, нігілізм (ігнорування правил і приписів), прагнення отримати особисту вигоду, брак часу та небажання приділяти достатню увагу дослідженню. Існує ще багато суб'єктивних і об'єктивних причин, але жодна з них не є виправданням. З огляду на зростаючі випадки академічної недоброчесності, на сьогоднішній день гостро стоїть питання державного регулювання та посилення заходів в цьому напрямку [2, С. 49].

Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим краще людина здатна вирішити свої завдання. Поступово все більше людей, які працюють у сфері освіти, переконуються, що позитивні зрушення в країні слід починати з себе, із власного робочого місця і ставлення до виконання своїх обов'язків.

Щоб сформувати доброчесне середовище на рівні конкретної академічної інституції, на думку експертів Міжнародного центру академічної доброчесності, потрібно дотримуватися таких правил:

- створювати та поширювати чіткі та зрозумілі правила, процедури та політики в галузі академічної доброчесності, які ефективно усвідомлюються та постійно втілюються в життя;
- поширювати позитивні аспекти академічної доброчесності на всі сегменти академічної спільноти;
- навчати всіх членів спільноти стандартам академічної доброчесності, які усвідомлюються як інтегральний компонент культури цієї спільноти;
- постійно та справедливо дотримуватися дій, що відповідають вимогам у цій галузі;
- розробляти, пояснювати та адмініструвати рівноправні, прозорі системи для засудження порушників доброчесності;
- бути в курсі останніх розробок у галузі технологій та освітніх практик з метою попередження ризиків та проблем;
- регулярно оцінювати ефективність існуючих теорій, процедур та правил у галузі академічної доброчесності, а також постійно вдосконалювати та поліпшувати їх. Але при цьому слід пам'ятати, що етичні проблеми в академічному середовищі взагалі й корупція зокрема, є відображенням більш широкого суспільного контексту та економічної ситуації в країні [4].

Важливо запобігати та протидіяти поширенню насамперед причин, що породжують в академічному середовищі сприятливі умови для процвітання академічної нечесності, а не лише її симптомів та окремих проявів. Потрібно думати не стільки про покарання (стягнення), скільки про формування умов, які б не потребували вдаватися до академічної недоброчесності. Потрібно суттєво

обмежити вплив освітянської бюрократії на формування процедур забезпечення та перевірки якості вищої освіти.

Підсумовуючи, варто наголосити, що вирішальним кроком у підтримці академічної доброчесності та протидії академічній недоброчесності має стати формування загальнонаціональної системи забезпечення якості вищої освіти. Без забезпечення якості вищої освіти на інституційному та системному рівнях важко говорити про ефективну діяльність у цьому напрямі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту»: станом на 22 вересня 2017 р. Верховна Рада України. Офіц. вид. К.: Парлам. вид-во, 2017. 122 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. За ред. Т. Фінікова, А. Артюхова К.: «Таксон», 2016. 234 с.
3. Етичний кодекс вченого України. Україна. Наука і культура, 2009. Вип. 35. С. 19-23
4. Комплекс моральних обов'язків. URL: http://zib.com.ua/ua/125930-scho_rozumiti_pid_profesiynoyu_etikoyu_ta_dobrochesnistyu_v_.html (дата звернення: 01. 10.2018 р.).

*Масленникова Т. А.,
канд. пед. наук, доцент кафедри публічно-правових дисциплін,
начальник управління з організації освітнього процесу
ПВНЗ «Університет сучасних знань»*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ СУЧАСНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Система освіти є тим вирішальним чинником, який змінює свідомість людини. Сучасні університети України відіграють важливу роль у формуванні академічної культури, академічної свободи, вихованні чесності академічної спільноти, забезпеченні справедливої оцінки наукових досліджень і взаємній повазі у використанні досягнень науковців. Освітні установи мають бути гарантами надання якісної освіти та проведення ґрунтовних наукових досліджень, спонукаючи до дотримання норм суспільної відповідальності і етичної поведінки.

Згідно Закону України «Про освіту», однією із засад державної політики у сфері освіти є академічна доброчесність, що являє собою сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає, перш за все, самостійне виконання ними навчальних завдань, поточного та підсумкового контролю; посилення на джерела інформації у разі використання ідей та розробок вчених та науковців; надання достовірної інформації про результати власної навчальної чи наукової діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності у вигляді повторного проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо), або повторного проходження

навчального курсу, чи, навіть, відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту) [1].

Одним із важливих елементів системи забезпечення якості освіти є контроль за корупційними ризиками, відслідковування корупційних схем та виключення конфліктів інтересів у закладах освіти. Враховуючи автономію закладів освіти, доречно було би посилити відповідальність здобувачів освіти та викладачів за порушення норм академічної доброчесності за наявності обґрунтованих підстав і надання достовірних фактів (результатів перевірок, текстових збігів без посилань на джерела). Також слід бути суворішими до керівників освітніх установ і відсторонювати від посад, бо саме на них за законом покладається відповідальність за порушення [2].

Наразі заклади освіти частіше замовчують проблему, відмовляються визнавати випадки порушення норм академічної доброчесності або декларують повну відсутність такої проблеми, приховуючи справжній стан ситуації. В Україні досить толерантно ставляться до означеної проблеми. Часто заклади освіти використовують неякісне програмне забезпечення, яке видає «допустимий відсоток текстових запозичень» та може стимулювати рерайтинг. Перевірка робіт студентів може зводитися до простої «перевірки робіт на плагіат», уникаючи ризиків виявлення корупційних діянь науково-педагогічних працівників. Інколи використовується навіть шантаж чи підкуп в процесі навчальної та наукової діяльності, і така форма недоброчесності вже носить кримінальний відтінок та передбачає зовсім іншу форму відповідальності.

Проблема складна, потрібно її вирішувати і простих рішень тут бути не може. Останнім часом в Україні приділяється значна увага інституційним змінам у сфері вищої освіти. Питання академічної доброчесності є, як ніколи, актуальними для закладів вищої освіти. Значним поштовхом у вирішенні цього питання стало впровадження Закону України «Про освіту» (2017), який дозволив розпочати побудову системи протидії академічній недоброчесності на всіх рівнях.

Одним із учасників процесу є Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке одним із важливих напрямків визначило поширення політики дотримання стандартів та вимог академічної доброчесності, та нетерпимості до її порушення. З цією метою Національне агентство розробляє відповідні документи, а створений в межах Національного агентства Комітет з питань етики розглядає скарги, які надходять на його адресу, розробляє загальнонаціональну базу щодо забезпечення академічної доброчесності. Національне агентство постійно шукає і використовує нові шляхи для вдосконалення своєї діяльності. Також агентство стало членом Міжнародного центру академічної доброчесності, який був заснований для боротьби з обманом, плагіатом та академічною недоброчесністю у вищій освіті. Членство Національного агентства у Міжнародному центрі академічної доброчесності надасть можливість отримувати консультації, підтримувати проекти, обмінюватися кращими практиками та ділитися вітчизняним досвідом поширення академічної доброчесності та боротьби із її порушеннями[4].

Сьогодні Міжнародний центр має широку місію і включає поширення культури доброчесності в академічних спільнотах по всьому світу.

Щоб сформувати доброчесне середовище на рівні конкретної академічної інституції, на думку експертів Міжнародного центру академічної доброчесності, потрібно дотримуватися таких правил:

- створювати та поширювати чіткі та зрозумілі правила в галузі академічної доброчесності, які ефективно усвідомлюються та постійно втілюються в життя;
- поширювати позитивні аспекти академічної доброчесності на всі сегменти академічної спільноти;
- навчати стандартам академічної доброчесності, які усвідомлюються як інтегральний компонент культури усієї спільноти;
- постійно дотримуватися дій, що відповідають вимогам у цій галузі;

- розробляти, пояснювати та адмініструвати рівноправні, прозорі системи для засудження порушників доброчесності;
- бути в курсі останніх розробок у галузі технологій та освітніх практик з метою попередження ризиків та проблем;
- регулярно оцінювати ефективність існуючих теорій, процедур та правил у галузі академічної доброчесності, а також постійно вдосконалювати та поліпшувати їх. Але при цьому слід пам'ятати, що етичні проблеми в академічному середовищі взагалі й корупція зокрема, є відображенням більш широкого суспільного контексту та економічної ситуації в країні [3].

Дотримання принципів академічної доброчесності будуть формувати критичне мислення та стимулювати інтелектуальний потенціал, спонукати до аналізу і виховувати фахівців з активною і свідомою громадянською позицією.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. Редакція від 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.02.2020).
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності: лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9 - 650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 23.02.2021 р.).
3. Комплекс моральних обов'язків. URL: https://zib.com.ua/ua/print/125930-scho_rozumiti_pid_profesiynoy_u_etikoyu_ta_dobrochesnistyu_v_.html (дата звернення: 21.02.2021р.).
4. Приклади порушень академічної доброчесності у формі академічного плагіату у справах, розглянутих (що перебувають на розгляді) Комітетом з питань етики Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/комітет-з-питань-етики/> (дата звернення: 24.02.2021р.).

*Махорін Г. Л.,
канд. іст. наук, доцент кафедри суспільних наук,
Поліський національний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ГОЛОВНЕ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ПРАВИЛО НАУКОВЦЯ

Суспільство створило упродовж багатьох років і століть кодекс морально-етичних правил. Звичайно, в процесі еволюції суспільних відносин ці правила переживали певну трансформацію, але в основі них все рівно залишалися непорушними імперативи порядності, чесності, відповідальності, які загалом формують таку рису як шляхетність, честь.

У далекому минулому ці морально-етичні правила регламентувалися звичаєвим правом. Проте зараз ми живемо у формалізованому світі, де майже все має бути задокументовано, закріплено юридично. Виявилася потреба і в юридичній формалізації морально-етичних правил. І коли це вже було зроблено у провідних країнах світу, існував Міжнародний центр академічної доброчесності, то в Україні це питання ще не знайшло свого вирішення. Тому задля реалізації цього завдання розпочалася робота над створенням Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні. Здійснювалося це за сприяння Американської ради міжнародної освіти за участі Міністерства освіти і науки України за підтримки Посольства США. У реалізацію проекту були включені десять українських університетів.

У квітні 2009 року на загальних зборах відділень Національної академії наук України прийняли Етичний кодекс вченого України. У цьому документі були визначено загальні принципи наукової діяльності вченого і зауважено, що «учений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства, збереження природи та духовно-культурної спадщини» [1]. Питання академічної доброчесності знайшло своє відображення і в Законі «Про освіту» (ст. 42), де подано визначення: «академічна доброчесність – це сукупність

етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання й/або наукових (творчих) досягнень [2].

Наступним кроком стало членство Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) в Міжнародному центрі академічної доброчесності, який працює над утвердженням культури доброчесності в академічних спільнотах всього світу. Уже вироблено Кодекс академічної доброчесності НАЗЯВО і затверджено на засіданні Національного агентства 25 лютого 2019 року. У цьому документі визначені принципи і фундаментальні цінності академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, а саме: доброчесність, чесність і порядність, правдивість, прозорість, законність, повага, довіра, справедливість, самовдосконалення та вдосконалення, професіоналізм, сумлінність, послідовне відстоювання гідної поведінки та ідей поширення принципів академічної доброчесності. Розроблено і форму декларації про дотримання академічної доброчесності, яку підписують учасники процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти.

В рамках діяльності Поліського національного університету студенти і професорсько-викладацький склад керуються Положенням про академічну доброчесність, запобігання та виявлення плагіату, Порядком перевірки наукових, навчально-методичних праць та кваліфікаційних робіт на наявність академічного плагіату, Положенням про внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, Положенням про комісію з питань етики та академічної доброчесності, Положенням про порядок попереднього розгляду навчально-методичних та наукових видань, Положенням про кваліфікаційні роботи, Наказами ректора «Про внутрішню систему запобігання та виявлення академічного плагіату» і «Про створення фахових експертних комісій для перевірки робіт на наявність академічного плагіату».

Важливо, усвідомити, що дотримання академічної доброчесності є однією з основоположних умов якісної освіти і сталого розвитку університету. Цій проблемі присвячено навчальний посібник «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету» [3]. Як зазначає у передмові до цієї книги професор Л. Губерський, «етика вищої школи, цінності, що лежать в основі її наукової та освітньої діяльності, принципи та правила взаємовідносин в кожному навчальному закладі є основою здатності академічної корпорації до дієвої саморегуляції» і «стають одним з основних механізмів внутрішньої саморегуляції професійної спільноти, визначають її етичні пріоритети» [3, с.5]. Варто додати, що дотримання академічної доброчесності забезпечує міжнародну репутацію університету і загалом української наукової спільноти, а в кінцевому результаті – авторитет нашої держави.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Етичний кодекс вченого України. URL: [https://www. Znu/edu.ua / etychnyj-kodex-uchenogo Ukrayiny](https://www.Znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrayiny)
2. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради, 2017. № 38/39. С. 380.
3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнародний фонд освітньої політики», за заг. Ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.

Сазонова Я. Ю.,

*д-р. філол. наук, професор кафедри англійської фонетики і граматики,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Невська Ю. В.,

*канд. філол. наук, доцент кафедри англійської фонетики і граматики,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Крапівник Г. О.,

*д-р. філос. наук, доцент кафедри англійської філології,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ: СТАН ПРОБЛЕМИ Й ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ

Належна розробка заходів дотримання здобувачами вищої освіти принципів академічної доброчесності (далі – АД) забезпечує відповідний рівень якості вищої освіти і висококваліфіковані кадри на ринку праці. Разом з тим, як відомо, сучасний стан українського освітнього й наукового середовища далекий від ідеалу і потребує змін як у формальній законодавчій сфері, так і в морально-етичному підґрунті. Прийнятий у 2017 році Закон України «Про освіту», а саме Стаття 41 цього закону, встановлює систему і механізми забезпечення якості освіти й, зокрема, **академічної доброчесності** [1]. У Законі (стаття 42) чітко виділяють сфери виявлення академічної недоброчесності: **академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання**, надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання [1]. Прийняття закону – важливий крок, хоча не останній: кожен освітній заклад або інституція має розробити відповідні кроки до його імплементації.

З цією метою у ХНПУ імені Г. С. Сковороди прийнятий Кодекс АД, у якому прописано, що забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності університету базується на нормах загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, законів України, нормативно-правових актів Кабінету міністрів України, чинних наказів і рекомендацій МОН України, рекомендацій для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності ... [5, с.3]. Відповідно до цього Кодексу, факультети та кафедри реалізують власні механізми навчального процесу за правилами АД. Наприклад, на факультеті іноземної філології навчальні плани гуманітарних спеціальностей 035 Філологія і 014 Середня освіта містять курси «Академічне письмо», «Методика і методологія наукових досліджень», «Академічна доброчесність та інтелектуальна власність», які ознайомлюють студентів з основами наукової праці й досліджень, а саме: принципами, культурою й процедурами. Студентські наукові роботи (кваліфікаційні роботи, статті або тези мають пройти обов'язкову перевірку на плагіат програмою UNICHECK).

АД у вимірі оцінювання успішності навчання регулюється Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди (у новій редакції) [3]. Чіткість та зрозумілість форм контрольних заходів та критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти забезпечується ґрунтовним підходом кафедр факультету до їх планування і формулювання, проведенням інформаційно-роз'яснювальної роботи зі студентами під час кураторських годин щодо існуючих форм контролю та критеріїв їх оцінювання, а також своєчасним інформуванням студентів про внесення тих чи інших змін до чинних положень, що регламентують цей напрям. Порядок та критерії оцінювання містяться у силабусах, викладених на сайті університету й у системі Moodle. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою балів за іспит та балів за результатами поточної успішності. Викладачі на

початку вивчення кожної навчальної дисципліни у чіткій та зрозумілій формі знайомлять студентів з формами проведення контрольних заходів та оцінювання та критеріями оцінювання. Силабуси також містять застереження й попередження про наслідки академічної недоброчесності, як їх передбачає кожна окрема дисципліна або викладач, відповідно до вказаних вище нормативних актів.

Об'єктивність викладачів забезпечується низкою чинників: відкритістю інформації щодо порядку накопичення балів, змісту й кількості завдань, а також єдиними критеріями оцінювання та процедурою проведення форм поточного й підсумкового контролю. З метою запобігання та врегулювання конфлікту інтересів учасників освітнього процесу в університеті створено Службу з режиму і безпеки (у складі помічника ректора з режиму та безпеки, уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції), діяльність якої регулюється антикорупційною програмою [4]; Положенням про комісію з етики та управління конфліктами [5] і Положенням про запобігання і протидію дискримінації та сексуальним домаганням у ХНПУ імені Г.С. Сковороди [6].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про Освіту». Розділ V. «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3#Text>. Дата звернення 16.02.2021.

2. Кодекс академічної доброчесності Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. [Електронний ресурс]. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/kodeks_dobrochesnist.pdf (дата звернення 15.02.2021).

3. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди (у новій редакції) [Електронний ресурс]. URL: <http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Norm>

at_dokum/Pro%20organisaziy%20%20osvitnogo%20protsezy.pdf (дата звернення 17.02.2021).

4. Антикорупційна програма Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. [Електронний ресурс]. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Antukorypziyna_programa.pdf (дата звернення 15.02.2021).

5. Положення про комісію з етики та управління конфліктами. [Електронний ресурс]. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/etika111.pdf (дата звернення 17.02.2021).

6. Положення про запобігання і протидію дискримінації та сексуальним домаганням у ХНПУ імені Г.С. Сковороди. [Електронний ресурс]. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/polozhennya_dyskrymin.pdf (дата звернення 16.02.2021).

*Разумна А. Г.,
канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки
Харківської медичної академії післядипломної освіти*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У підготовці висококваліфікованих та суспільно відповідальних фахівців на сучасному етапі ключовою умовою є дотримання всіма учасниками освітнього процесу принципів академічної та наукової доброчесності, що нормативно врегульовано у відповідних правових документах [6]. У ст. 42 Закону України «Про освіту» трактується поняття академічної доброчесності, розглядаються основні види її порушення, порядок встановлення цих порушень та відповідальність учасників освітнього процесу за їх здійснення [1]. Але, як наголошують дослідники, у зв'язку з недостатнім рівнем академічної доброчесності у «щоденних практиках частини українських ЗВО» та «обмеженими можливостями систематичного застосування жорстких санкцій до порушників», «слід приділяти більше уваги позитивним способам поширення цінностей доброчесності, і менше – санкціям» [2, с.21].

На мою думку, академічну доброчесність можна розглядати не тільки як соціально-етичний регулятор побудови освітньої та науково-дослідної діяльності, а й як суб'єктивну характеристику учасника освітнього процесу, передусім, педагога, фахівця (майбутнього фахівця) та науковця. При цьому, проблема академічної доброчесності як суб'єктивної характеристики пов'язана із самоусвідомленням фахівця (майбутнього фахівця), самовизначенням його власної особистісної, професійної та науково-професійної ідентичності. Значною мірою ідентичність закладає межі самоактуалізації особистості, її цінності, характер усвідомлення

власних диспозиційних ставлень до соціуму та себе, що спрямовують та обмежують актуальні ситуативні стосунки особистості. В такому контексті доброчесність виступає критерієм ідентичності суб'єкта в діяльнісному аспекті як повнота відповідності («справжність») цінностям, сутності, вимогам відповідних діяльностей – навчальної, професійної, педагогічної, науково-дослідної, – в яких актуалізується ідентичність фахівця. В ідентичності визначається не тільки соціальна група, до якої суб'єктивно відносить себе особистість, і не тільки соціально-об'єктивний контекст формально-рольових функцій, що виконує особистість в суспільстві, а й коло інтеріоризованих рис, які стають для особистості суб'єктивно автентичними. Саме цей, суб'єктивний, автентизований рівень доброчесності, що регулюється особистісно-внутрішніми критеріями, є найсуттєвішим у оцінці науково-професійної відповідності фахівця у деонтологічному аспекті.

Основним типом мотивації, що визначає таке ціннісне ставлення до професійної діяльності та власної ідентичності є внутрішня мотивація, яка спрямована на відповідність нормативному процесу, на набуття істинних, оптимальних результатів діяльності. При цьому у суб'єкта інтегрується особистісне ставлення до себе, де самоповага базується на професіоналізмі у самому високому сенсі цього поняття.

Будь-які прояви недоброчесного ставлення, що відповідають не внутрішній, а зовнішній вузько особистісній мотивації (орієнтованій на збагачення, уникання від відповідальності, маніпулювання тощо) маргіналізують та спотворюють ідентичність професіонала, який набуває при цьому професійно-деформованих рис [4; 5]. Академічна недоброчесність, на мою думку, може бути визначена як об'єктивована форма реалізації псевдоосвітньої та псевдонаукової діяльності, що порушує нормативно-деонтологічні позиції її учасників, а також суб'єктивна

особистісно-професійна невідповідність учасника науково-освітнього процесу, його анормативна професійна маргінальність.

Для формування нормативно орієнтованої професійної ідентичності важливою умовою є соціальне визнання цінності професіоналізму, в якому доброчесність як інтегральна характеристика фахівця виступатиме суб'єктивним гарантом відповідності та надійності його діяльності. Для цього в управлінській діяльності мають бути актуалізовані заходи із морального заохочення доброчесних фахівців у професійному, науково-дослідному, академічному сенсі, що супроводжуються високим рівнем поваги, шани, вдячності, фасилітаційної підтримки тих, хто обрав орієнтацію на якість та чесність у власній діяльності попри всі труднощі та нелегкі умови праці.

Зважаючи на такий підхід, важливо вже на етапі підготовки фахівців у закладах вищої медичної освіти спрямовувати їхнє професійне формування не тільки у компетентнісному, інструментально-відповідному, а й у аксіологічному, ідентифікаційно-ціннісному аспектах, де визначаються сутнісні кордони особистісно-зрілого, соціально відповідального фахівця у всіх сферах його виявлення – у прийнятті професійних рішень, у визначенні істинних, доброчесних, доказових алгоритмів професійно-практичної і наукової діяльності. За таких диспозицій, плагіат, фальсифікація, недоброчесне ставлення до постановки та проведення експериментально-дослідної роботи тощо інтерпретується зрілим фахівцем як нефаховість, професійна безвідповідальність, невідповідність деонтологічним та морально-етичним засадам сучасної професійної діяльності.

Важливою умовою формування професійної ідентичності як завдання вищої школи є відповідна центрація професорсько-викладацького складу, яка визначається у рольових позиціях «досвідченої особистості», «фахівця з певної дисципліни», «педагога та науковця», що безпосередньо організовує навчально-професійну та науково-дослідну роботу із студентами. Студент ідентифікує себе з

викладачем, визначає та рефлексує його ставлення до світу та себе як особистості, до професії, професійної спільноти та себе як до професіонала, до навчально-педагогічної та науково-дослідної діяльності та себе як педагога та науковця. Викладач, орієнтуючи студентів не стільки на формальні результати навчально-професійної та науково-дослідної діяльності, скільки на опанування, рефлексію власної готовності до сучасних викликів в професійній та науковій діяльності, сприяє створенню в їхній свідомості відповідних установок. Зважаючи на це, викладач впливатиме не тільки як носій педагогічно-визначеної інформації, що забезпечує формування професійних знань, навичок та компетентностей, а й як об'єкт ідентифікації для студента та суб'єкт, що фасилітує становлення професійних та науково-професійних цінностей [4]. Феномен ідентифікації студента з викладачем висуває високі вимоги до педагога як ідентифікаційного об'єкта, при цьому рівень доброчесності самого викладача безпосередньо впливає на стан доброчесності студента.

На базі Харківської медичної академії післядипломної освіти здійснюється методична підготовка професорсько-викладацького складу закладів вищої медичної освіти до формування професійної ідентичності студентів, де проблемам деонтологічних підстав доброчесності фахівця приділяється чимала увага [3].

Отже, академічну доброчесність ми розглядаємо як компонент загальної доброчесності фахівця, педагога та науковця, що на особистісному рівні відображає сутнісні характеристики його професійної ідентичності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII ст.42 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Методичні рекомендації з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. URL:

http://nauka.meduniv.lviv.ua/wpcontent/uploads/2020/02/metodichni_rekomendatsiyi_akademichna-dobrochesnist.pdf.

3. Разумна А. Г. Методичні рекомендації щодо формування професійної ідентичності майбутніх фахівців медичної галузі у закладах вищої освіти. Харків : ХМАПО. 2020. 40 с.

4. Разумна А. Г. Психолого-педагогічні умови врахування особливостей професійної ідентичності студентів, що набувають другу вищу освіту. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2017. Вип. 55. С. 345–355.

5. Разумна А. Г. Управління формуванням нормативної професійної ідентичності майбутніх медиків. *Теорія і практика управління соціальними системами. Щоквартальний науково-практичний журнал*. 2018. №1. С.26 – 38.

6. Слободянюк О. М. Роль науково-педагогічного колективу у формуванні культури академічної доброчесності студентів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2018. №. 6. С. 134–139.

*Ремех Т. О.,
канд. пед. наук, завідувачка відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

*Пишко О. Л.,
канд. пед. наук, методист кабінету суспільно-гуманітарних
предметів Рівненського ОІППО*

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Якісна освіта – стратегічний ресурс розвитку людини, суспільства, держави. Однією з умов підвищення її рівня є створення освітнього середовища, ґрунтованого на справедливості, чесності та відповідальності.

Законодавче унормування академічної доброчесності означає, що кожний учасник освітнього процесу має послуговуватися цими етичними принципами і правилами у навчанні, викладанні, науковій/творчій діяльності для забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових/творчих досягнень, вживати для цього відповідні заходи на всіх рівнях освіти. Однак переважна більшість випускників закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) не володіє означеними компетенціями. Тож комбінація «copy-paste» стає універсальним, почасти єдиною можливим способом виконання навчального завдання, написання будь-якої роботи задля отримання позитивної оцінки. Тож констатуємо проблему: після школи до вишів приходять студенти без сформованої культури академічної чесності [1]. Відтак спостерігається значний розрив між школою та університетом.

Академічна доброчесність є важливою наскрізною тематичною лінією освітнього процесу, особистісною цінністю, що формується впродовж усього навчання при опануванні учнями різними предметами та їхній участі в позаурочній діяльності. Це чеснота, навичка (набуте автоматизоване вміння), тому її розглядають і як процес, і як результат.

На наше переконання, академічна доброчесність – це здоров'я освіти. Усвідомлення цього має стати поштовхом для формування дієвого «рецепту академічної доброчесності» для здобувачів освіти ЗЗСО. Утім, переважна більшість методичних рекомендацій зосереджена на тому, як навчати учнів уникати плагіату й розвивати навички академічного письма [2; 3; 4; 5].

Із метою з'ясування стану проблеми формування культури академічної чесності в учнів закладів загальної середньої освіти 11-18 лютого 2021 року нами було проведене он-лайн опитування вчителів ЗЗСО. Google анкета із 14 запитань [6] була розміщена у Facebook, зокрема, на сторінці відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України [7] та надіслана електронним листом вчителям 7 експериментальних ЗЗСО.

Представимо результати аналізу найсуттєвіших запитань та відповідей.

В опитуванні взяло участь 98 респондентів – учителі практично всіх предметів ЗЗСО Донецької, Кіровоградської, Київської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Черкаської областей та м. Києва. Серед них найбільше тих (41,8 %), хто викладає історію, правознавство, громадянську освіту. Відповіді стосовно стажу роботи показали, що найактивнішими були вчителі, які працюють понад 15 років (близько 60 %), 19 % – вчителі зі стажем роботи 5–10 років, 15 % – 10–15 років, незначна частина респондентів (близько 6 %) працюють вчителями до 3 років.

Далі нас цікавило розуміння вчителями поняття «культура академічної чесності». Із відповідей респондентів слідує, що переважна більшість (понад 60 %) зводить це поняття до обов'язку перед собою; 40,6 % усвідомлює її цінність; приблизно по 30 % – розуміють як засіб перевірки на плагіат або кінцевий результат створення власної роботи; для майже 19 % – це освітня концепція, а 16,7 % – процес створення власного продукту.

Із 98 респондентів поінформовані про культуру академічної доброчесності (зокрема, про її принципи, важливість дотримання) – 67,3 %, значно менше (близько 25 %) лише починають розбиратися в цьому питанні, а от тих, хто потребує додаткової інформації, виявилось 7 %. Щодо інформування учнів про необхідність і важливість дотримання принципів академічної доброчесності при створення ними творчих і дослідницьких робіт близько 92 % вчителів обрали відповідь «так».

Серед принципів академічної доброчесності, які вчителі спроможні добре пояснити учням, найбільше вказали чесність (близько 86 %), відповідальність – 66,3 %; повагу відмітили 57 %, справедливість – 52 %, довіру – 15,3 %; лише 5 % обрали мужність.

Ми поцікавились також, який термін найточніше характеризує порушення академічної доброчесності. Очікувано переважна більшість респондентів вказали на плагіат (45 %). Приблизно по 16 % розуміють це поняття як обмін і списування, 11 % як крадіжку і лиш 7 % як шахрайство. Тож із відповідей на зазначені вище три запитання слідує, що якщо вчителі й інформують учнів про академічну доброчесність, то власне з такого її розуміння ними.

Респонденти визначились і з причинами недотримання культури академічної чесності. Значна кількість вчителів вважають причиною необізнаність, непоінформованість у ключових аспектах питання (близько 58 %) та брак навичок створення робіт різного виду (49 %). Такі цифри дисонують з тим, що переважна більшість респондентів інформує учнів про академічну доброчесність. Учителі також вказали як причини: часові обмеження для створення роботи (33,7 %), відсутність чітких інструкцій, алгоритмів (30,6 %), слабкий контроль з боку керівника/вчителя (24,5 %). Для незначної кількості опитаних причинами є або відсутність зворотного зв'язку (10,2 %), або погано побудовані завдання (5,1 %).

Щодо потреби введення в ЗЗСО факультативного/елективного курсу для учнів із академічної доброчесності, то 2/3 респондентів (65,3 %) очікувано для нас відповіли «так»; 34,7 % – «ні». Насамкінець респондентам було запропоновано оцінити (на шкалі від 0 до 10) власну готовність викладати такий курс. Найбільша кількість вчителів поставили позначки ближче до цифри 10: «8» – (19,4 %), «7» – 15 %, а ось на серединній відмітці «5» знаходиться 17,3 % і лише 4,1 % оцінили свою готовність у 0 балів.

Утім, наразі у порівнянні зі станом проблеми для закладів вищої освіти бракує методичних розробок щодо виховання культури доброчесності в учнів, процедур об'єктивного оцінювання та викриття списування [1], а відсутня дієва підтримка Міністерства освіти і науки України в цьому питанні щодо ЗЗСО.

Таким чином, побудова середовища, сприятливого для дотримання академічної доброчесності в загальнонаціональному контексті – завдання усіх суб'єктів освітнього процесу та освітніх закладів. Розвиток культури академічної доброчесності як загальнонаціонального тренду створить такий світогляд сучасного світу та комунікації всіх задіяних в освітньому процесі, де неприпустимою буде сама думка про недоброчесну поведінку, а чесність та відповідальність за результати власної діяльності стануть основоположними принципами та поведінковою моделлю в будь-яких ситуаціях за будь-яких обставин. Привернення уваги до гострої потреби формування академічної доброчесності як однієї з ключових учнівських компетенцій є важливим не лише для навчання, а й для прийняття оптимальних рішень і розв'язання проблем, та, врешті-решт, для підвищення конкурентоспроможності особистості та її успішної самореалізації в будь-яких сферах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марковська М. Оцінки з брехнею та провокування списування. Як виховувати доброчесність у школі. URL: [https://nus.org.ua/articles/otsinky-z-](https://nus.org.ua/articles/otsinky-z-93)

brehneyu-ta-provokuvannya-spysuvannya-yak-vyhovuvaty-dobrochesnist-u-shkoli/
(дата звернення: 17.02.2021).

2. Довідник з академічної доброчесності для школярів / за заг. ред. О. О. Гужви. 3-є вид., випр. і доп. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 66 с.

3. Універсальний навчальний посібник з академічної доброчесності для вчителів / за заг. ред. О. О. Гужви. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 32 с.

4. Швадчак Н. Менше списувань – що може зробити вчитель. URL: <https://nus.org.ua/articles/menshe-spysuvan-shho-mozhe-zrobyty-vchytel/> (дата звернення: 16.02.2021).

5. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. К., 2019. 82 с.

6. Культура академічної чесності та школа: Google анкета для вчителів. URL: <https://forms.gle/rpxPVTdug4hAJsvf8>.

7. Результати анкетування: URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=296765021970790&id=107552070892087.

Романюк В. А.,
канд. юрид. наук, в.о. старшого викладача кафедри міжнародного та європейського права Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ З ВИЯВЛЕННЯ ПЛАГІАТУ

Запобігання плагіату стало одним з основних завдань наукової спільноти з метою дотримання академічної доброчесності. За останні десять років ця проблема набирає обертів в умовах розширення інформаційного простору та вільного доступу до нього. Таким чином, наукові доробки однієї людини легко стають надбанням більшості, випадки порушення авторського права частішають, а їх захист, внаслідок не контрольованості мережі Інтернет, стає утопічним. Стрімкий розвиток мережі Інтернет та легко доступність інформації сприяє проникненню плагіату у всі сфери людської діяльності.

Перш за все, плагіатом зловживає молодь, студенти, оскільки вони є комп'ютерно досвідченою категорією суспільства. Так, згідно з результатами Всеукраїнського соціологічного дослідження, виконаного в межах проекту «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», здійсненого Східноукраїнським фондом соціальних досліджень спільно з Харківським національним університетом ім. В. Н. Каразіна за підтримки МФ «Відродження» впродовж грудня 2014 — липня 2015 р. (опитано 1928 студентів та 374 викладача у 25 ВНЗ України й окреслено плагіат, передусім як форму академічного шахрайства), — понад 90 % українських студентів практикують плагіат [1, с. 134-135].

Негативні тенденції поширення плагіату змусили законодавця розпочати нормативне регулювання проблеми. Відповідно у 2017 році було ухвалено Закон України «Про освіту», у якому надавалося розуміння дефініції «академічна доброчесність». Згідно пункту 1 статті 42 Закону України «Про освіту», академічна

добročесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2]. Одним із видів порушень академічної доброчесності виділяють академічний плагіат, під яким розуміють оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [2]. Глибинність поширення різного виду інформації в Інтернеті зумовила створення програм та он-лайн платформ з автоматизованого пошуку плагіату у текстових документах. На сьогодні існує значна кількість програм з автоматизованого пошуку плагіату: Anti-Plagiarism, eTXT Антиплагиат, Advego Plagiatus, Double Content Finder, Praide Unique Content Analyser, DupliChecker, PaperRater, Plagiarisma.net, PlagiarismChecker, Plagium, PlagTracker, SeeSources, PlagScan та інші [3, с. 155-156].

Їх завдання полягає у встановленні текстових збігів з іншими вже існуючими джерелами інформації та, залежно від їх кількості, встановлення відсоткового значення оригінальності досліджуваного тексту. Беззаперечно це значно полегшує пошуки плагіату в тексті. Однак такі інструменти не досконалі та мають певні прогалини:

- програма не зможе відшукати плагіат, якщо інформація була перекладена з іноземного джерела;
- використання в тексті сталих формулювань та дефініцій, програма розпізнає як плагіат, що зменшує відсоток оригінальності тексту. Така проблема є вагомим, адже інколи наукова новизна досягається за допомогою звичного та сталого використання понять. Однак використання загальноновживаних слів не забезпечує допустиму оригінальність тексту встановлену для різного роду наукових робіт. Для наукового прогресу важлива новизна, яку привносить дослідник, а не

рівень оригінальності тексту. Програма здійснює буквально розуміння написаного, тому на мою думку, в таких випадках не обійтися без інтелектуального аналізу тексту. Інтелектуальний аналіз може здійснити людина, а для забезпечення об'єктивності – група людей. Було б доцільно здійснювати комплексний аналіз тексту на наявність плагіату, не обмежуючись автоматизованими пошуковими програмами. І коли виникає питання наявності новизни з низькою оригінальністю тексту, слід залучати експертні групи науковців для дослідження таких випадків на плагіат. Особливо це стосується дисертаційних досліджень. Тому вбачаю необхідність створити відповідні експертні групи (комісії) в кожній науковій установі, яка б надавала висновки з приводу таких невідповідностей чи спірних питань наявності плагіату.

– часто програми є платними, а їх вартість є не спроможною для науковців. Розроблений програмний продукт може бути використаний навчальними закладами як інструмент для перевірки на наявність плагіату, однак не всі вищі навчальні заклади мають такий доступ.

Плагіат впливає на якість освіти, результати академічних досліджень та репутацію видавців. Саме, для виявлення та зменшення таких наслідків було розроблено багато інструментів плагіату в Інтернеті. Однак більшість цих інструментів лише виявляє подібність текстів та знаходить джерела запозичення, однак не визначає, чи є той чи інший фрагмент тексту першоджерелом або правильно оформленою цитатою. Для викорінення практики плагіату необхідний ефективний інструмент виявлення плагіату в наукових роботах і процедури, які гарантують транспарентність.

Для забезпечення академічної доброчесності необхідно здійснювати комплексний аналіз тексту на наявність плагіату, не обмежуючись програмними інструментами, показниками оригінальності та фрагментним виділенням скопійованого тексту, обов'язковим елементом комплексного аналізу повинен бути інтелектуальний аналіз за допомогою людських ресурсів.

В університетах, в свою чергу, вже зараз необхідно активно проводити просвітницьку діяльність, ініціювати обговорення щодо важливості цього питання і налагодження комплексної системи боротьби з плагіатом серед студентів, викладачів, науковців, готувати зміни до внутрішніх документів, що врегулювали б питання покарання в разі виявлення плагіату і водночас використовувати якісні програмні засоби перевірки наукових та академічних робіт на наявність плагіату.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рижко О. Поняття, види, класифікації плагіату. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2016. № 8. С. 134-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lnnbyivs_2016_8_12 (дата звернення: 21.02.2021).
2. Закон України Про освіту: прийнятий 5 вер. 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613> (дата звернення: 21.02.2021).
3. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 40, вип. 2. С. 151-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_40_2_16 (дата звернення: 21.02.2021).

*Самойленко С. О.,
канд. фіз.-мат. наук, викладач кафедри медичної інформатики та медичної і
біологічної фізики
Української медичної стоматологічної академії*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень[1, 2]. Основні принципи академічної доброчесності: справедливість, довіра, чесність, повага, відповідальність, сміливість.

Нажаль, зараз не дотримання принципів академічної доброчесності є актуальною проблемою сучасності, яка заважає розвитку науки та освіти в країні.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань [3].

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів як нових результатів.

Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

Фабрикації – вигадкування фактів чи даних, що використовуються в освітньому процесі або науковому дослідженні.

Списування – використання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.

Обман – надання завідома, неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу.

Хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільги будь-яких інших благ матеріального або не матеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

Необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності [2]:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності [2]:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

Академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства [4].

Хочеться вірити, що принципи академічної доброчесності будуть відігравати основну роль у розвитку науки та освіти. Що при підборі спеціалістів на вакантну

посаду (наукового співробітника, медичного працівника, викладача та інших) чи вступу до закладів вищої освіти, будуть брати за основу високий рівень знань та практичні навички кандидатів. А в результаті ми отримаємо кваліфікованих кадрів, які знаходяться на своїх місцях , а не імітацію науки та освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Положення про академічну доброчесність [Електронний ресурс]. URL: [http://conservatory.lviv.ua/wpcontent/uploads/2017/12/dobrochesnist_2017.p df](http://conservatory.lviv.ua/wpcontent/uploads/2017/12/dobrochesnist_2017.pdf).
4. Fishman T. The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. 2012. URL: http://www.academicintegrity.org/icai/assets/AUD_Integrity_Quot.

*Сапотницька Н. Я.,
канд. екон. наук, ст. викладач кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*

*Леськова С. В.,
викладач кафедри маркетингу та менеджменту
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*

ІЄРАРХІЯ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: ВІД НЕЗНАЧНИХ ВЧИНКІВ ДО ВЕЛИКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Стрімке наслідування європейського досвіду в усіх актуальних сферах науки й промислового сектора і чіткий курс на проєвропейський розвиток вимагають кардинальних змін не лише законодавчої бази та апарату управління державою, але й усвідомлення громадянами реальних позитивних результатів від такої траєкторії змін.

До однієї з таких кардинальних змін можна віднести зміни у здобутті вищої освіти та подальшого наукового ступеню. Академічна доброчесність – термін, який зараз є популярним, можна сказати трендовим та важливим для будь-якого навчального закладу. Проте не всі науковці, студенти та школярі розуміють до кінця суть цього терміну і важливість його для подальшої кар’єри чи становлення в суспільстві.

Простий приклад, з яким зустрічаються усі батьки, які мають дошкільнят: час від часу керівники груп дають завдання для батьків створити певні вироби з природнього матеріалу, наприклад, на осінню тематику. Перше, що роблять батьки, це «гуглять» такі проєкти. Потім дуже зайняті батьки створюють ідентичні копії, а більш свідомі та менш зайняті батьки починають трохи фантазувати, або декілька ідей чужих компонувати в одну свою з деякими корективами. В результаті отримуємо два проєкти: перший – стандартний («аби було»), другий – один із найкращих в групі. Далі такі роботи можуть проходити конкурс між дошкільними закладами та займати призові місця. Варто звернути увагу на реакцію дитини, коли

спільний проект її з батьками потрапив на конкурс, або коли він просто стоїть серед інших в групі і нічим не відрізняється.

Така ситуація має декілька підтекстів: як позитивних, так і негативних. Зокрема, манера виховання дітей та відчуття гордості за особисто зроблену роботу як повноцінну ідею, яка дала результат. Таких прикладів можна наводити безліч і в шкільній освіті. Це і є незначні вчинки на мікрорівні, які можна віднести до порушення академічної доброчесності.

Процес навчання здобувачів вищої освіти у ЗВО є більш контрольованим в рамках академічної доброчесності. Зокрема, написання наукових праць, бакалаврських та магістерських робіт обов'язково здійснюється із дотриманням принципів академічної доброчесності: утвердження важливості академічної доброчесності, плекання любові до навчання, заохочення відповідальності студентів за академічну доброчесність, розроблення справедливих та релевантних форм оцінювання, обмеження можливості для академічної нечесності та ін. [2]. Перевірка таких наукових досліджень у будь-якому ЗВО здійснюється різноманітним програмним забезпеченням, наприклад Unichack.

Слід зазначити, що поширення академічної нечесності у вітчизняній вищій школі значною мірою зумовлене тим, що в українському студентському середовищі не існує загальноприйнятих стандартів академічної поведінки, не окреслені межі неприйнятної поведінки; студентам довго не було надано реального права вибору курсів та викладачів і, відповідно, у них не формувалася відповідальність за свій власний вибір [1, с.96]. Цим і можна пояснити незацікавленість студентів у вивченні певного курсу, яка негативно впливає на якість здобутих програмних результатів навчання.

Головним у вихованні студентства щодо академічної доброчесності є прагнення до формування вміння чесно та відповідально працювати з інформацією, культивування у молодій людини поваги до інтелектуальної власності та авторських прав [1, с.97]. Відповідно до цього, студент повинен вміти аналізувати

досліджену інформацію, самостійно робити висновки та висловлювати свою думку. З іншого боку, постійні акцент та підтримка академічної доброчесності ЗВО та усвідомлення здобувачами освіти її необхідності, забезпечує йому конкурентоспроможність та репутацію на ринку освітніх послуг. Ми вважаємо, що дотримання та реалізація принципів академічної доброчесності має бути на рівні із питанням корупції у ЗВО. Це важливі фактори, які безпосередньо впливають на репутацію ЗВО та його здобувачів освіти.

Процес отримання наукового ступеня зараз чи не найбільше контролюється з точки зору академічної доброчесності. Це правильно, оскільки «гонка» за публікаціями та отриманням наукових ступенів на вітчизняних теренах є досить масштабним явищем. Підтвердження такого явища можна зустріти в іноземних дослідженнях: «В Україні науковий ступінь став фундаментальним, навіть для некваліфікованих працівників, спонукаючи деяких людей «йти найпростішим можливим шляхом отримання диплому, навіть якщо це означає обман». Водночас студенти часто асимілюються до культури поведінки академічної недоброчесності, зокрема діляться інформацією про те, як, коли і кого обманювали з викладачів» [3].

Науковець на те і є науковцем, щоб досліджувати різні процеси, впроваджувати інноваційні рішення, які будуть креативними, а не тотожними з рішеннями інших колег наукового кола. Класичним є розуміння того, що наукові праці здобувача є логічним доповненням його основного творіння – дисертаційного дослідження. І на цьому етапі є дещо нереальним уникнути академічної недоброчесності в працях науковця (т.зв. самоплагіат). Такий момент, на нашу думку, потребує внесення коректив від уповноважених органів.

Отже, свідомість здобувачів освіти, дотримання ними принципів академічної доброчесності та усвідомлення наслідків від таких дій – це ті риси, які вони отримують під час навчання та при виконанні науково-дослідних робіт. Але для постійного розвитку таких рис з допомогою науково-педагогічного колективу має бути підґрунтя, закладене ще в школі і сім'ї. Це і свідчитиме про свідомість,

індивідуальність кожного здобувача освіти, який прагне вчитися, визначати свої пріоритети, досліджувати, висувати пропозиції, збирати докази. Як наслідок – отримувати від цього задоволення та мотивацію, відчувати себе затребуваним як на ринку праці, так і в освітньому процесі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фінікова Т. В. Артюхова А. Є. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету : монографія. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
2. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL: <https://saiup.org.ua/resursy/desyat-pryntsyypiv-akademichnoyi-dobrochesnosti-dlya-vykladachiv-tsentr-akademichnoyi-dobrochesnosti/> (дата звернення: 27.02.2020 р.).
3. Karen MacGregor. Challenges to eradicating academic corruption. University World News, 27.06.2020. URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200626113842667> (дата звернення: 28.02.2020 р.).

Борбенчук І. М.,
канд. філол. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської
мови, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Скобнікова О. В.,
канд. філол. наук, ст. викл. кафедри теорії, практики та перекладу англійської
мови, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В «КПІ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Формування і розвиток культури академічної доброчесності є одним із пріоритетів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (далі КПІ імені Ігоря Сікорського). У квітні 2015 року в Університеті було прийнято Кодекс честі, розроблений з урахуванням досвіду і зразків кращих навчальних закладів світу, в якому, зокрема, і було визначено політику академічної чесності [2]. Текст Кодексу, сформований на основі пропозицій громади університету, органів студентського самоврядування та профспілкових організацій й ухвалений Конференцією трудового колективу, встановлює загальні моральні принципи і правила етичної поведінки осіб, що працюють і навчаються в університеті. Він є переліком настанов і цінностей, дотримання яких є необхідною умовою для представників спільноти КПІ імені Ігоря Сікорського як на території університетського кампусу, так і поза ним.

У 2020 році Наказом Про запровадження системи запобігання та виявлення академічного плагіату в КПІ імені Ігоря Сікорського було затверджено Положення про систему запобігання академічному плагіату в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» [5]. Його метою є сприяння дотриманню вимог наукової етики й поваги до

інтелектуальних надбань, активізація самостійності й оригінальності при написанні авторського твору та усвідомлення відповідальності за недотримання цього Положення. А на веб-порталі університету було створено окрему сторінку, де розміщено нормативно-правові й регламентуючі документи, офіційні рекомендації, накази і розпорядження, методичні матеріали для керівників підрозділів та для науково-педагогічних працівників університету, а також корисні ресурси з розвитку культури академічної доброчесності та запобігання плагіату.

У 2017 році в Науково-технічній бібліотеці КПІ імені Ігоря Сікорського за підтримки Посольства США в Україні відбулася конференція «Академічна доброчесність: практики українських ВНЗ», організаторами якої виступили: Американські Ради з міжнародної освіти, проект сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Українська бібліотечна асоціація.

Варто зазначити, що у 2020 році КПІ імені Ігоря Сікорського долучився до участі у проєкті «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative) – Academic IQ, що з 1 вересня 2020 року був упроваджений Американськими Радами з міжнародної освіти у співпраці із Міністерством освіти і науки України та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за підтримки Посольства США в Україні. Захід триватиме до 30 липня 2022 року і має на меті сприяти розвитку внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності та якості освіти в українських ЗВО. До його складу увійшли міжнародні й національні експерти у сфері академічної доброчесності, викладачі, науковці, управлінці з досвідом консультування ЗВО у покращенні якості освіти та розвитку корпоративної етики. Даним проєктом передбачено, що протягом 2020-2022 років сформована команда надаватиме різнобічну допомогу окремим університетам, їхнім академічним структурним

підрозділам (факультетам/інститутам) у розбудові інфраструктури забезпечення якості освіти й академічної доброчесності.

З метою активізації даних позицій Інститутом Післядипломної освіти КПІ імені Ігоря Сікорського було впроваджено курс підвищення кваліфікації з академічної доброчесності для науково-педагогічних працівників установи, а програму «Академічна доброчесність» було складено відповідно до рекомендацій Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні за підтримки Посольства США та у партнерстві з Міністерством освіти і науки України.

Працівники Центру інформаційної підтримки освіти та досліджень Науково-технічної бібліотеки регулярно організовують вебінари, де проводять тренінги з академічної доброчесності та розглядають актуальні питання, зокрема оформлення цитувань і посилань, шляхів запобігання плагіату тощо. Також для прозорості з 2016 року керівництвом КПІ імені Ігоря Сікорського було прийнято рішення про розміщення у відкритому доступі в Електронному архіві таких наукових та освітніх матеріалів КПІ імені Ігоря Сікорського (ЕІАКРІ) [1], як рукописи дисертаційних досліджень аспірантів, докторантів, пошукачів, що подаються до захисту у спеціалізовані вчені ради даної установи.

Уже кілька років поспіль в КПІ ім. Ігоря Сікорського діє система запобігання й виявлення плагіату: всі академічні тексти проходять перевірку системами текстових збігів та розглядаються на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення Системи виявлення збігів/ідентичності/схожості тексту від компанії Юнічек. Перевірці на плагіат підлягають: бакалаврські та магістерські роботи, дисертаційні дослідження на здобуття ступеня «доктор філософії/доктор мистецтва» або «доктор наук», рукописи монографій, підручників, авторських навчальних посібників, рукописи статей, тези доповідей, що надходять до редакцій наукових журналів і оргкомітетів різноманітних конференцій.

Задля оптимізації впровадження принципів академічної доброчесності працівниками ННЦ ПС «Соціоплюс» КПІ ім. Ігоря Сікорського щорічно проводяться соціологічні опитування серед студентів [4] та науково-педагогічних працівників [3] про дотримання норм академічної доброчесності, результати яких є загальнодоступними. За даними опитування, проведеного в 2020 році (участь взяли 907 респондентів – із них 82,6% студентів КПІ імені Ігоря Сікорського та 13 % науково-педагогічних працівників), 65,8% студентів і 87,1% НППІ вважають, що перевірка академічних текстів на плагіат є доцільною.

У підсумку можна зазначити, що академічна доброчесність є одним із ключових елементів організації КПІ імені Ігоря Сікорського, що має на меті узагальнення набутого досвіду, усвідомлення і визначення існуючих задач для формування високого рівня культури та забезпечення якості освітньо-наукового процесу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПІ ім. Ігоря Сікорського (ElAKPI). [Електронний ресурс]. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/2086>.
2. Кодекс честі КПІ імені Ігоря Сікорського. [Електронний ресурс]. URL: <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>.
3. Опитування викладачів з питань академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/37276>.
4. Опитування студентів з питань дотримання норм академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/37277>.
5. Положення про систему запобігання академічному плагіату в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». [Електронний ресурс]. URL: https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologen_pro_plagiat.pdf.

Смалюх О. В.,
*канд. мед. наук, асистент кафедри сімейної медицини ФПДО
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького*

Томків З. В.,
*канд. мед. наук, асистент кафедри педіатрії та неонатології ФПДО
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВІ

Кожного дня у світі відбуваються наукові відкриття, кожного дня публікується безліч наукових матеріалів, друкованих праць та художніх творів. І не залежно від того, хто є автором – науковець чи письменник – кожній людині приємно, коли його працю високо оцінюють. Але це можливо тільки в здоровому суспільстві, коли гарно продуманий твір чи праця посідає своє чільне місце. Тому питання академічної доброчесності як ніколи сьогодні є актуальним. Але далеко не кожна людина, розуміє, що це означає. Дуже часто цей термін ототожнюють з плагіатом. У статті 42 Закону України «Про освіту» ми знайдемо наступне визначення: «Академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Тобто, в основі академічної доброчесності лежить сукупність правил поведінки, якими повинні керуватись всі учасники освітнього процесу, починаючи від школярів і закінчуючи викладачами. Адже, коли порушуються правила поведінки, хоч на одній ланці, то знижується взаємодовіра та взаємоповага між здобувачем освіти та вчителем чи викладачем і відповідно знижується якість освітніх послуг. Недаремно, Міжнародний центр академічної доброчесності наголошує, що академічна доброчесність базується на таких головних принципах і

моральних цінностях, які здавна шанувалися людством: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності та відвазі [2, с.16].

Першою в даному списку стоїть чесність (Honesty). Чесність, яка починається з самого себе; чесність за свої вчинки, дії. Тільки будучи чесним перед самим собою, ми можемо прийняти усвідомлене рішення, в якому напрямку ми хочем рухатись, чого ми хочемо досягнути своїми діями. І як справедливо відмітили фундатори академічної доброчесності, чесність є основою взаємовідносин вчителя та учня, викладача та студента [3, с.5]. Без неї важко викладачу об'єктивно оцінити свого студента, як і вчителю учня, а відповідно не буде ефективного зворотнього зв'язку, який є таким важливим у процесі навчання.

Довіра (Trust). Вона є другою, в цьому короткому, але такому важливому списку. І як зазначає Т. Фініков, довіра повинна існувати між усіма членами колективу. Тільки за таких умов, можливий вільний обмін думок, ідей тощо [4, с.15].

Наступною в даному списку виступає справедливість (Fairness). Вона повинна розпочинатись ще на етапі справедливого, об'єктивного оцінювання студента та учня і пролягати через весь життєвий шлях людини. Справедлива оцінка діяльності людини має сприяти її зростанню та кар'єрному росту. З іншої сторони, ми можемо підняти самооцінку людини і морально винагородити її за суспільні здобутки, наукові винаходи та інше шляхом призначення нагород, наукових ступеней тощо. Дуже важливо, щоб в даному випадку були чітко визначені критерії оцінювання, справедливе прийняття рішень, і тоді це позитивно впливатиме як на того, хто отримав винагороду, так і на суспільну думку загалом [4, с.15].

Але вільний обмін думок не можливий без поваги (Respect). Повага має бути до самого себе, свого колеги, наставника. Дуже гарно сформульовано в Фундаментальних цінностях академічної доброчесності, що «Поважати інших – цінувати розбіжність у поглядах та адекватно розцінювати той факт, що власні ідеї часто доводиться піддавати сумніву, спростовувати, перевіряти та вдосконалювати» [2, с.24].

Наступною цінністю є відповідальність (Responsibility). Кожна людина, яка займається творчою діяльністю, викладацькою, науковою чи є просто учнем/студентом повинна бути відповідальною за дотримання правил академічної доброчесності на своєму робочому місці або навчальному закладі [2, с.26].

Ще однією цінністю є відвага (Courage). У фундаментальних цінностях академічної доброчесності, зазначено: «Бути відважним, означає діяти згідно власних переконань. Як розумова здібність, сміливість розвивається лише у такому середовищі, у якому можна її випробувати» [2, с.28].

Таким чином, стає зрозумілим, наскільки важливим є дотримання академічної доброчесності в закладах освіти, і як вже було зазначено вище, дані правила стосуються кожного учасника освітнього процесу.

Літом 1997 року в виданні «Synthesis: Law and Policy in Higher Education» за редакцією Гері Павела, уперше були опубліковані «Десять принципів» як стаття «Викладачі та академічна доброчесність» [5, с. 3].

До цих принципів відносяться [5, с.1-3, 6]:

1. Утверджувати важливість академічної доброчесності
2. Плекати любов до навчання
3. Ставитися до студентів як до самостійної особистості
4. Створювати атмосферу довіри в класі
5. Заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність
6. Формулювати чіткі очікування для студентів
7. Розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання
8. Обмежувати можливості для академічної нечесності
9. Кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються
10. Допомогати визначити та підтримувати загально університетські стандарти академічної доброчесності.

Таким чином, тільки за умови дотримання всіх правил та засад академічної доброчесності ми можемо спільними зусиллями покращити якість навчання учнів, студентів, аспірантів тощо. Це допоможе кожному учаснику навчально-виховного

процесу об'єктивно оцінити свої сили, розвинути почуття власної гідності та покращити якість освіти, що є дуже важливим для суспільства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України за станом на 5 вересня 2017 р. [№ 2145-VIII від 5 верес. 2017 р.] / Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2017. (Закон України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.02.2021).

2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності / перекладено з англ. за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999. 39 с. URL: https://cdn.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/dept/university_secretariat/academic-integrity/FVProject.pdf (дата звернення: 20.02.2021).

3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.

4. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWm/view> (дата звернення: 22.02.2021).

5. Ten Principles of Academic Integrity. URL: <https://www.tamuct.edu/student-affairs/docs/ten-principles-of-academic-integrity.pdf> (дата звернення: 22.02.2021).

Сокрут О. П.,
*канд. мед. наук, доцент кафедри реабілітаційної та спортивної медицини
Донецький національний медичний університет МОЗ України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ОСВІТИ

Закон України «Про вищу освіту» визначає академічну доброчесність – як сукупність етичних принципів та визначених цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Студенти, як учасники освітнього процесу вже з перших своїх днів навчання повинні дотримуватися академічної доброчесності. Формування нової академічної культури на принципах академічної свободи, суспільної відповідальності, пошани до людської гідності і дотримання академічної доброчесності ще не стало внутрішнім запитом і усвідомленим порядком денним університетів і особливо студентів. [2] Формування академічної доброчесності повинно починатися з перших днів навчання студента в університеті, що буде запорукою якості освіти. Різні університети підходять по-різному до цього питання. Дехто створює студентські етичні комітети для підвищення відповідальності самих студентів за порушення академічної етики, дехто затверджує Кодекси доброчесності, як наприклад КОДЕКС академічної доброчесності та корпоративної культури Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Цей Кодекс передбачає обов'язки студента, а саме: кожен студент Університету зобов'язаний: наполегливо оволодівати знаннями, розвивати професійні уміння та навички, виконуючи всі вимоги навчального плану; відповідально і добросовісно виконувати навчальні завдання та здійснювати усі процедури з контролю знань; виявляти громадянську активність і відповідальність,

брати активну участь у житті групи, курсу, відповідного інституту, факультету та Університету через різні форми самоврядування, наукової і освітньої діяльності, фізичної культури, спорту та волонтерської діяльності; виявляти у спілкуванні доброзичливість; повагу та чемність, не допускаючи будь-яких проявів неповаги до членів колективу Університету, нецензурних висловів, грубості та інше; усвідомлювати відповідальність за власні дії та власне майбутнє, розвиваючи творчі здібності, зокрема, через дослідництво в пріоритетних наукових напрямках, лідерські якості, відчуття власної гідності й самоповаги. Також Кодекс визначає що студенти Університету не повинні: отримувати чи надавати іншим допомогу під час процедур контролю знань, здавати завдання або письмові роботи, підготовлені іншою особою, користуватись недозволеними засобами під час занять та контрольних заходів; пропускати заняття або запізнюватися на них без поважної причини, залишати аудиторію під час занять без дозволу викладача; користуватися мобільним телефоном під час занять та контрольних заходів; допускати прояви шахрайства, фальсифікації, плагіату, корупції. [3]

І ось тут, саме в частині що студент не повинен робити в плані академічної доброчесності, ми стикаємось з проблемою, що це все залишається на папері. Пандемія Ковід-19 застала нас навчати студентів дистанційно. І тут ми зрозуміли, що ми можемо провести на достатньому рівні лекції, практичні заняття і навіть з допомогою учбових фільмів дати студенту практичні навички. Але, як виявилось, дистанційно нам дуже важко оцінити дійсні знання студента. Як показала практика, студенти використовують всі заборонені засоби. А саме – під час заняття і контрольних тестів користуються забороненими засобами, користуються мобільними телефонами, і навіть складають тести один за одного, внаслідок неможливості викладача контролювати цей процес. Контроль і незалежне оцінювання є важливою складовою, що забезпечує якість освіти, знання студентів. І цей компонент при дистанційному навчанні стає необ'єктивним.

Чи є вихід? На мою думку вихід в формуванні у дітей ще в школі і надалі на всіх етапах освітнього процесу негативного, неприйнятного відношення до академічної не доброчесності, формування у студента принципів що «він навчається не тільки для того щоб здати (екзамен, залік), а для того щоб знати і використовувати свої знання на практиці».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 25.09.2020 р. № 1556-VII // Верховна рада України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page#Text>.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.
3. Кодекс академічної доброчесності та корпоративної культури Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, Полтава 2016.

*Стахмич Ю. С.,
канд. філол. наук, доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ НАФТИ І ГАЗУ

Перехід української вищої освіти на європейські стандарти актуалізує питання формування академічної доброчесності (АД) як на загальнонаціональному рівні, так у кожному закладі вищої освіти зокрема. Вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності в мережі інтернет з одного боку є ефективним засобом сприяння АД [3], з іншого боку він підштовхує до нечесності та стимулює процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок [1, с. 170]. Саме тому впровадження та популяризація принципів АД серед усіх учасників освітнього процесу залишається актуальним завданням.

На державному рівні певні засоби запобігання порушень АД передбачені в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» та «Про авторське право і суміжні права», популяризуються Проєктом сприяння АД в Україні та онлайн курсами.

Стаття 16 Закону «Про вищу освіту» (Розділ V «Забезпечення якості вищої освіти») регламентує систему забезпечення ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (систему внутрішнього забезпечення якості), яка передбачає здійснення низки процедур і заходів, до яких належить зокрема «забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти» [6].

Забезпечення якості вищої освіти в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу (ІФНТУНГ), а також комплексне і системне

впровадження та реалізація АД імплементуються Відділом забезпечення якості освітньої діяльності ІФНТУНГ та регулюються низкою документів, які формують нормативно-правову базу університету та розміщені на сайті університету [4], а саме:

- Статутом ІФНТУНГ, нова редакція якого затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 18 січня 2019 р. № 43;
- Етичним кодексом викладача та студента (введеним в дію 15 вересня 2012 р.);
- Положенням про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в ІФНТУНГ (введеним в дію наказом ректора від 20 червня 2017 р. № 98);
- Положенням про організацію та виконання науково-дослідних робіт на кафедрах ІФНТУНГ (введеним в дію з 27 серпня 2018 р. наказом ректора № 98 від 24 квітня 2018 р.)
- Положенням про внутрішнє забезпечення якості освіти ІФНТУНГ, (введеним в дію наказом ректора № 282 від 09 листопада 2020 р.);
- Положенням про організацію освітнього процесу в ІФНТУНГ;
- Положенням про науково-дослідну роботу студентів ІФНТУНГ (затвердженим наказом ректора № 202 від 04 вересня 2020 р.);
- Антикорупційною програмою ІФНТУНГ на 2021-2022 роки, прийнятою вченою радою ІФНТУНГ 21 грудня 2020 р. (протокол № 11/617);
- Положенням про опитування учасників освітнього процесу в ІФНТУНГ (введеним в дію наказом ректора №104 від 22 травня 2020 р.). Опитування здобувачів освіти проводиться двічі на рік під час осінньої та весняної екзаменаційних сесій та має на меті отримати інформацію про ставлення стейкхолдерів до освітнього процесу, зокрема здобувачів вищої освіти до АД в ІФНТУНГ.

Положення про АД працівників та здобувачів вищої освіти ІФНТУНГ [5] розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», Цивільного кодексу України, інших нормативно-правових актів та Статуту ІФНТУНГ, а також на виконання Наказу № 1-437 від 18.12.2017 р. «Про забезпечення функціонування системи запобігання плагіату в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу». Нова редакція введена в дію з 08 грудня 2020 р. наказом ректора ІФНТУНГ від 08.12.2020 року, № 318. Положення є складовою системи внутрішнього забезпечення якості наукової діяльності Університету та якості вищої освіти в цілому та:

- регламентує умови дотримання та порушення АД педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками та здобувачами освіти;
- визначає заходи з попередження порушень АД в освітньо-науковій діяльності університету і запобігання та виявлення плагіату;
- виокремлює тексти, які підлягають обов’язковій перевірці на плагіат та оригінальність;
- описує внутрішню базу академічних текстів для перевірки на плагіат;
- визначає відповідальних осіб та загальні умови перевірки академічних текстів на плагіат та оригінальність;
- характеризує процедуру проведення перевірки на плагіат та оригінальність академічних текстів.

Встановлено такі рекомендовані показники оригінальності тексту за величиною коефіцієнта:

- не більше 20 % – оригінальна робота;
- від 21 % до 50 % – задовільна оригінальна робота;
- від 51 % до 90 % – умовно оригінальна робота;

- понад 90 % – неоригінальна робота.

Усі учасники освітнього процесу ІФНТУНГ підписують декларацію про дотримання АД. У випадку порушення АД та етики академічних взаємовідносин вони нестимуть академічну та/або інші види відповідальності відповідно до чинного законодавства і до них можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру.

18 лютого 2021 року ректор ІФНТУНГ видав розпорядження про запобігання академічного плагіату у кваліфікаційних роботах здобувачів освіти [7], відповідно до якого буде розроблено положення про створення цифрового університетського репозитарію кваліфікаційних робіт у відповідності з вимогами стандартів освітньо-професійних програм.

У науково-технічній бібліотеці ІФНТУНГ функціонує Інституційний репозитарій [2], створення якого суттєво покращило пошук інформації та уможливило поширення викладачами, науковими працівниками університету їхніх наукових праць та результатів дослідження у відкритому доступі.

Значну роль у формуванні АД в ІФНТУНГ відіграє тісна взаємодія учасників освітнього процесу. Здобувачам вищої освіти викладаються дисципліни з АД та з питань академічного плагіату. Науково-педагогічні працівники університету активно реєструються у наукометричних базах даних, проходять відповідні науково-педагогічні підвищення кваліфікації, мотивують студентів до проведення оригінальних наукових досліджень і враховують їхні наукові інтереси, проводять індивідуальні консультації до написання наукових робіт студентів, популяризують норми та складові академічної культури, проводять роз'яснювальні роботи стосовно застосування відповідного програмного забезпечення для протидії плагіату, розробляють методичні рекомендації щодо написання студентських наукових праць. Отже, ІФНТУНГ поступово та досить ефективно, здійснює

впровадження принципів АД як дієвого інструмента якості вищої освіти та фундаментальної етичної цінності академічної спільноти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Інституційний репозитарій [Електронний ресурс]. URL: <http://elar.nung.edu.ua/>.

3. Киричок І. В., Павленко Т. Б. Місія вузівської бібліотеки у сприянні академічній доброчесності [Електронний ресурс]. URL: <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/paper/viewFile/3913/600>.

4. Нормативно-правова база університету [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nung.edu.ua/department/navchalniy-viddil/04-normativno-pravova-baza-universitetu-0>.

5. Положення про академічну доброчесність працівників та здобувачів вищої освіти ІФНТУНГ. [Електронний ресурс]. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B9-G8eRpotzaVHlsUzNoTFVPWGMtcFNCQ1I1d243dDFoLVlr/view>.

6. Про вищу освіту : Закон України. Документ 1556-VII, чинний, поточна редакція. Редакція від 26.02.2021. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 02.03.2021).

7. Розпорядження про запобігання академічного плагіату у кваліфікаційних роботах здобувачів освіти. [Електронний ресурс]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1P-DtZihhSADSMYcS7KlVukj76SxECGgL/view>.

*Стрельбицька С. М.,
канд. іст. наук, старший викладач кафедри
інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Української академії друкарства*

ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Порушення академічної доброчесності є головною проблемою сьогодення. Адже, мало хто розуміє саме значення доброчесності, плагіату, копіювання інформації. Причини такої поведінки: вседоступність інформації в електронному середовищі; можливість швидко і легко отримати результати, скориставшись чиеюсь працею, і при цьому не бути покараним. Тому це питання є дуже актуальним серед учасників освітнього процесу. Спробуємо сформулювати основні причини цього явища.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

У вищих навчальних закладах ми тільки починаємо говорити зі студентами про академічну доброчесність та вимагаємо її дотримуватись. Однак часто здобувач не розуміє, що від нього вимагають. У школі учні, виконуючи самостійні роботи (реферат, проект і т.д.), активно користуються інтернетом, а саме: знайшовши потрібний матеріал, стягують і видають його за свій. Згодом, вже у статусі студента, молодь продовжує імітувати навчально-пізнавальну діяльність, тому що не має навиків знаходити вирішення завдань або ж вважає завдання непосильним для себе [2]. Саме тому вивчення та тлумачення цієї проблеми є актуальним на початку навчального процесу.

У науковій сфері існує ще одна важлива проблема: програми у вищих навчальних закладах часто змінюються, виникають нові тенденції і нові потреби у

створенні сучасних дисциплін. Нові дисципліни несуть нове переосмислення набутих знань викладача у нове русло. Але не завжди нововведення підготовлюються фахово і якісно. Причин декілька: по-перше, викладач не може бути спеціалістом у декількох сферах; по-друге, на пошук нового матеріалу не завжди достатньо часу. Часто це стає причиною копіювання робочих програм, конспектів лекцій один в одного. Це дуже легко прослідковується, адже ці всі матеріали є у вільному доступі. І знову відбувається порушення принципів академічної доброчесності. Це дуже гостра проблема, яка вимагає чіткого контролю і врегулювання з боку міністерства та освітніх органів.

Тому сьогодні ми маємо три основні напрямки порушень академічної доброчесності:

1) учень, який має отримати базові навички якісного самостійного здобування та опрацювання інформації;

2) студент, який повинен отримувати детальне пояснення до виконання завдань, знати чіткі та прозорі критерії оцінювання, розуміти обсяг навчальних завдань та час на їх виконання;

3) викладач, який, попри те, що має надавати якісну і перевірену інформацію здобувачам, сам, як науковець, повинен проходити різні удосконалюючі навчальні заходи.

Саме тому популяризація академічної доброчесності є актуальною не лише для здобувачів вищої освіти, а й для середньої освіти, викладачів та досвідчених науковців.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 – VIII. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Хорешман В. С., Черноморова О. Н. Псевдоучебные стратегии студентов как педагогическая проблема. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 3. С. 351.

*Строкіна І. Г.,
канд. біол. наук, доцент кафедри фізіології
Національний медичний університет ім.О.О.Богомольця*

СПИСУВАННЯ ЯК ВИД ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТАМИ МОЛОДШИХ КУРСІВ ПРИ ЗДОБУТТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до Закону України Про освіту у статті 42 ч.4, списування вважається порушенням академічної доброчесності та визначається як виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання [1]. Дистанційне навчання значно ускладнило роботу викладача та одночасно полегшало можливість списування для недоброчесних студентів.

На кафедрі фізіології НМУ ім. О. О. Богомольця навчаються студенти першого та другого курсу, серед яких списування є головним видом порушення АД. При цьому списування може мати місце при здійсненні наступних видів навчальної діяльності студента: 1) під час виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю, 2) тестування під час поточних занять, в тому числі контрольних, 3) під час іспиту, що складається з двох частин – письмова робота та комп'ютерне тестування. При цьому спроби списування реєструються як при написанні екзаменаційної роботи, так й при комп'ютерному тестуванні.

Відповідно до Оцінювання поточної навчальної діяльності студентів, студент отримує оцінку «3», якщо він виконав правильно не менше 60 % навчальних завдань [2, с.1]. Очевидно, що під час аудиторного навчання факт списування виявляється елементарно, в той час як під час дистанційного, навіть з застосуванням zoom, виявить та довести факт списування не завжди можливо, та студент може отримати позитивну оцінку завдяки списуванню. Відповідно до Положення «Про порядок

оцінювання знань студентів під час поточного та кінцевого контролю з дисципліни в НМУ імені О. О. Богомольця», оцінювання дисципліни складається з суми балів за поточну навчальну діяльність та балу, що отриманий на іспиті [3, с.9], тому, навіть списування під час поточних занять призводить до некоректного оцінювання дисципліни.

Під час дистанційного навчання списування набуло надзвичайні масштаби, що взагалі ставить під великій сумнів якість знань студентів та об'єктивність оцінки за дисципліну. Існує поняття інфляції оцінок [4, с.1]. Якщо порівняти теоретичні знання та практичні навички, за які студент отримував оцінку, наприклад, задовільно при аудиторному занятті з такими при дистанційному занятті, можна впевнено констатувати значну інфляцію оцінок при дистанційному навчанні. Зазначене не є виною викладача, тому що довести факт списування при дистанційному занятті не завжди можливо.

Списування на першій погляд, не є таким кричущим видом порушення АД, як плагіат у дисертаційної або магістерської роботі, проте навіть списування під час поточного заняття має наслідком фіктивні бали за поточну навчальну діяльність, разом зі списаним іспитом – фіктивний бал за дисципліну. У НМУ ім.О. О. Богомольця застосовуються різні види контролю успішності студентів, під час деяких з них неможливо списати, проте, навіть один списаний іспит з теоретичних фундаментальних дисциплін, наприклад, з фізіології, та, відповідно, завищена оцінка студента з дисципліни, тягне за собою декілька серйозних наслідків:

1. Студент, який реально не засвоїв теоретичну фундаментальну дисципліну, не здатний успішно скласти ліцензійний іспит КРОК-1 та не здатний успішно вчитися на клінічних кафедрах старших курсів.

2. Списана екзаменаційна робота, що отримала позитивну оцінку, порушує права чесних студентів, які важко працювали весь учбовий рік та за

результатами іспиту отримали таку ж саму оцінку, та може мати негативні наслідки щодо мотивації чесних студентів у подальшому дотримуватися АД.

3. Якщо студент, якій вдало списав декілька іспитів, у подальшому обирає кар'єру науковця, то з великою долею вірогідності результатом його наукової діяльності буде плагіат або фальсифікація.

4. Отримана завищена оцінка в результаті списування може бути використана студентом для перевodu до іншого медичного університету у рамках болонського процесу. Найчастіше це університети країн Євросоюзу. При цьому постраждає репутація українського університету, що надав завищені оцінки студентів. В свою чергу, зниження рейтингу українського університету серед міжнародної спільноти призведе до зниження кількості замовлень на навчання у даному університеті у наступні роки.

Таким чином, списування як вид порушення АД студентами молодших курсів є розповсюдженим явищем, що значно збільшилося при дистанційному навчанні. Толерантність викладача до списування та/або неможливість доказу факту списування призводить до значних ускладнень у подальшій навчальній діяльності студента та погіршує рейтинг університету. Для боротьби зі списуванням пропонується внесення до нормативної бази університету документу з посиланнями на Закон України про освіту, стаття 42, де підкреслюється, що списування є порушенням закону та академічної доброчесності. У документі мають бути прописані чіткими та зрозумілими критерії, що саме у письмовій роботі вважається списуванням, а що – ні.

Також пропонується внесення уточнень до документів Положення «Про порядок оцінювання знань студентів під час поточного та кінцевого контролю з дисципліни в НМУ імені О.О.Богомольця» та Оцінювання поточного контролю щодо оцінювання виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю, що були отримані при листуванні з викладачем при дистанційному навчанні.

Пропонується анулювати бали за вищевказані письмові форми навчальної діяльності студента, якщо усна відповідь студента через платформу zoom з тих же саме питань або подібних не заслуговує на позитивну оцінку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII: станом на 1 січ. 2021 р. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 24.02.2021).

2. Оцінювання поточного контролю. Національний медичний університет ім.О.О.Богомольця. URL: <http://nmuofficial.com/zagalni-vidomosti/kafedri/kafedra-fyzyologyy/11214-2/> (дата звернення: 24.02.2021).

3. Про затвердження Положення «Про порядок оцінювання знань студентів під час поточного та кінцевого контролю з дисципліни в НМУ імені О.О.Богомольця». Національний медичний університет імені О.О.Богомольця. URL: <http://nmuofficial.com/news/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-poryadok-otsinyuvannya-znan-studentiv-pid-chas-potochnogo-ta-kintsevogo-kontrolyu-z-dystsypliny-v-nmu-imeni-o-o-bogomoltsya/> (дата звернення: 24.02.2021).

4. Ніколаєв Є. Як підвищити якість оцінювання? AcademIQ - Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти. URL: <https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Integrity-bulletin-07.pdf> (дата звернення: 24.02.2021).

Тищенко Т. І.,
*канд. філол. наук, професор, професор кафедри української літератури
та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди*

ДО ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ (НЕ)ДОБРОЧЕСНОСТІ В РОБОТАХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Говорячи про академічну доброчесність, ми маємо на увазі дотримання як викладачами, так і здобувачами освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів певних морально-правових норм, правил та принципів у закладах вищої освіти [див.: 1]. То чому ж, розуміючи поняття «академічна доброчесність», викладачі та здобувачі освіти порушують загальноприйняті в академічному середовищі моральні та правові норми? Єдиної відповіді на це запитання немає. Розглянемо основні причини порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти:

1. У вимогах Міністерства освіти і науки України з 2016 року було збільшено кількість годин для самостійної роботи здобувачів, тоді як кількість аудиторних годин викладача залишилися великою. Викладач для того, щоб зменшити час перевірки самостійної роботи здобувачів вищої освіти, дає перелік розгорнутих тем рефератів з обов'язковим обсягом у 25–30 аркушів. У зв'язку з тим, що у здобувача вищої освіти в одному семестрі до 7–10 навчальних курсів (як обов'язкових, так і вибіркових), він отримує мінімум 5–6 рефератів на семестр. Якщо порахувати, то виходить, що здобувач має підготувати більш ніж 150 аркушів власної роботи наукового рівня за півроку. Якщо порівняти, то на написання дисертаційного наукового дослідження такого ж обсягу дається три роки.

2. Здобувач приходить до закладу вищої освіти після одинадцяти років навчання в закладі середньої освіти, де списування є традиційним і допустимим явищем. Що ж штовхає школяра до нечесності? Основною причиною такої

поведінки здобувача можна вважати орієнтацію закладу середньої освіти на накопичення величезної купи знань, які школяр не вміє і не розуміє як використовувати в реальному житті. Тому, вступивши до ЗВО, дуже важко відмовитись від такої звички. Важливим у цьому випадку є й реакція викладача, який бачить списування на своїх заняттях. Якщо він ніяк не реагує, то здобувачі вищої освіти сприймають це як спонукання, особливо якщо викладач за списування ще й підвищує бали.

3. Наступною причиною є низька мотивація здобувачів. Досить часто основною мотивацією більшості здобувачів є не знання, а диплом. Причиною такої ситуації є низький середній бал, який отримує абітурієнт, склавши ЗНО, а тому обирає ЗВО не за своїми вподобаннями, а за вартістю навчання. І хоча останнім часом ситуація потроху змінюється на краще, проте це відбувається не надто швидко.

4. Ще однією причиною можна вважати підміну морально-етичних норм. Здобувачі вищої освіти не сприймають списування як крадіжку, а скоріше як спорт. Якщо вдалося обдурити викладача, здобувач почуває себе переможцем, розповідаючи про вдіяне друзям та знайомим. Якщо ж викладач виявить списування, то найбільшим покаранням є перескладання.

Останнім часом, аби покращити ситуацію з академічної доброчесності, заклади вищої освіти запроваджують «Кодекси академічної доброчесності», у яких прописані загальні моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, які працюють/навчаються в Університеті, а також зазначено відповідальність за порушення академічної доброчесності [див.: 2].

Яким же чином можна вирішити цю проблему? На нашу думку, можна запровадити такі методи: по-перше, з метою запобігання плагіату викладачі університету повинні мати доступ до спеціальних веб-сайтів, щоб мати можливість перевірити будь-яку роботу здобувача на плагіат; по-друге, викладачам варто пропонувати такі теми для самостійної роботи, які базуються на аналізі, синтезі та

прийнятті рішень, також варто зменшити змінити обсяг такого виду робіт; по-третє, застосовувати тестування з обмеженням у часі (це не дозволить здобувачу знайти відповідний матеріал у конспекті чи інтернеті); по-четверте, питання на іспит не повинні цитувати лекційний матеріал, а мають містити конкретне завдання, яке дозволить перевірити отримані знання, уміння та навички, а не декламувати конспект.

Отже, останнім часом в Україні приділяється значна увага проблемі академічної доброчесності, проте до остаточного вирішення цього питання ще дуже далеко. Саме тому здобувачі вищої освіти мають не тільки навчатися фаховим умінням та навичкам, але й дотримуватися чинних законів та морально-етичних принципів, що дозволить створити європейське суспільство на теренах України. Наведені причини академічної недоброчесності доводять необхідність проведення ґрунтовних досліджень зазначеної проблеми, а також створення системи боротьби з нею.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата доступу 27.02.2021).

2. Кодекс академічної доброчесності Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/normatyvna-dokumentaciya-universytetu> (дата звернення: 28.02.2021).

*Харитоновна Т. Є.,
д-р. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ В УКРАЇНІ: ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТА ФАКТОРІВ

Питання академічної доброчесності та академічного плагіату з кожним роком набувають все більшої актуальності у всьому світі, а оскільки Україна давно вже взяла курс на інтеграцію в Європу, то, відповідно, й ці питання наразі є пріоритетними.

Про академічну доброчесність, академічний плагіат написано дуже багато статей, тез, які розглядають різні аспекти цих термінів, аналізують положення, що містяться в законодавстві, але все одно з'являються нові й нові об'єктивні та суб'єктивні причини або фактори, які сприяють їх виникненню та розвитку.

Ми також розглянемо деякі причини та фактори виникнення академічного плагіату в Україні.

Так причиною академічного плагіату може стати наступна ситуація. З молодших класів учнів вчать переказувати учбовий матеріал «максимально наближено» до тексту підручника. Як наслідок, переказуючи на протязі багатьох років, багато хто з учнів так і не навчається самостійно аналізувати тексти та висловлювати власне бачення. І, ставши студентами, вони так і продовжують застосовувати закладені навички при написанні курсових та контрольних робіт, переказуючи «найближче до тексту». Що стосується викладачів, які мали б навчити студента написанню наукових робіт, то кожен викладач має своє навчальне навантаження та робочу програму, в межах якої закладено вивчення відповідної учбової дисципліни. За декілька годин, що відводяться для консультування студентів, неможливо перебудувати мислення останніх та навчити самостійно

працювати з матеріалом. Як наслідок - копіювання тексту підручників та навчальних посібників з абсолютним нерозумінням зауважень щодо плагіату керівником курсових або дипломних робіт. Звичайно, що багато вищих навчальних закладів мають предмет «Академічне письмо», але за браком вільних годин на бакалавраті, його належне вивчення передбачають в учбових планах для магістрів, що, як правило, є вже запізно для сформованих навичок працювання з матеріалом. І лише невелика частина студентів здатна належним чином виконувати наукові роботи, тому, скоріше за все, і кількість науковців залишається порівняно малою з тією кількістю студентів, що випускаються кожного року навчальними закладами.

Серед факторів академічного плагіату можна навести наступний приклад. Підхід до написання наукових робіт не є однаковим. Особливо це стало помітно останнім часом, коли теорія та практика стали тісно переплітатися між собою. Умовно поділимо науковців, що здійснюють дослідження, на «теоретиків», які не мають досвіду практичної роботи, та «практиків», які мали практичний досвід або постійно займаються практичною роботою. Підхід до написання наукових робіт між ними істотно відрізняється.

«Теоретики» найчастіше проводять аналіз наукових думок та тверджень інших науковців. В результаті у більшості випадків такі роботи майже не формують власної думки автора, а містять обґрунтування щодо погодження чи непогодження з тією чи іншою точкою зору інших вчених. Проблемою такого напрямку робіт є те, що автору важко «віднайти» щось своє, оскільки наукові твердження та висновки в тому чи іншому вигляді вже були у попередніх працях. Постійні зауваження на захисті дисертацій отримують положення щодо «авторського визначення» того чи іншого терміну, оскільки найчастіше є неможливим і недоцільним виведення повністю нової термінології або визначення.

«Практики» будують свої наукові дослідження та твердження, насамперед, на аналізі норм чинного законодавства, результатом якого стає прийняття власного рішення або формулювання власної думки. Проблемою цього напрямку є

формування в деяких випадках суб'єктивного бачення ситуації автором, яке в подальшому не дістає підтримки і не сприймається як наукова ідея. Крім того, наведення текстів статей та цитування законодавства суттєво зменшує рівень оригінальності тексту, що також може стати фактором для визнання роботи плагіатом.

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Як вже зазначалося, до питання академічного плагіату звертаються дуже часто, аналізуючи його з усіх боків та намагаючись припинити його поширення відповідальністю, що міститься в нормах законодавства. Для його виявлення формуються його критерії, досліджуються причини, фактори його появи, створюються досконалі програми перевірки. Але, як бачимо, знаходяться нові причини, виникають нові види плагіату, а програми для перевірки доводиться постійно удосконалювати, тому що не перестають виникати питання, що ж вважати плагіатом, а що ні. Наведеними прикладами ми хотіли показати, що немає вичерпних критеріїв для академічного плагіату і законодавство, яке намагається врегулювати зазначене питання, найближчим часом навряд чи встигне за цим явищем. Скоріше за все, все ж таки, слід розвивати належне суб'єктивне ставлення до дотримання академічної доброчесності та недопущення плагіату у власних роботах.

Шумило М. Ю.,
*старший викладач кафедри латинської та іноземних мов
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»*

НАВЧАННЯ ПРИНЦИПАМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Принципи академічної доброчесності базуються на чесності, порядності при виконанні обов’язків, справедливості та відповідальності. Відповідно до Статті 42 Закону про освіту, «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2].

Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники, здобувачі освіти повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, а саме: вказувати джерела інформації у випадку використання розробок, ідей; дотримуватися норм законодавства щодо авторського права; самостійно виконувати завдання, надавати достовірну інформацію про результати навчальної чи наукової діяльності.

Проект «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ), що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні (Відділу преси, освіти та культури), Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, має на меті об’єднати професійну спільноту освітян для обміну досвідом та співпраці задля інституціоналізації принципів академічної доброчесності в системі середньої та вищої освіти України [2].

У 2020-2022 роках команда Проекту у співпраці з національними та міжнародними експертами:

- забезпечуватиме підтримку університетам для імплементації ефективної моделі моніторингу якості освіти, а також упровадження принципів академічної доброчесності;
- працюватиме над удосконаленням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) та реалізацією законодавчих норм щодо академічної доброчесності у вишах;
- надаватиме педагогам рекомендації щодо розвитку та імплементації сучасних методів викладання, укладання навчальних програм, які б забезпечували дотримання принципів академічної доброчесності у системі освіти України.

На сьогоднішній день, звички та поведінка студентів значно змінилися завдяки доступу до величезного обсягу інформації в мережі Інтернет, яку вони можуть використовувати та копіювати при виконанні завдань [4]. Дослідження показують, що багато студентів приходять в університети не маючи необхідних навичок для дослідження, пошуку та вибору інформації, вміння систематизувати прочитаний матеріал та коректно вказати посилання на джерела. На жаль, не завжди зрозуміло, що дозволено, а що ні у їх університетах та їх викладачами, що часто закінчується плагіатом у студентів [5].

Отже, актуальним залишається питання імплементації предмету «академічна доброчесність» у вищих навчальних закладах. У Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького запроваджено дисципліну «Академічна доброчесність та антиплагіат» для підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – докторів філософії PhD. Дисципліна «Академічна доброчесність і антиплагіат» є спрямованою на здобуття аналітичних компетентностей, необхідних під час планування і виконання дисертаційного дослідження, а саме:

- формує концептуальні та методологічні знання, необхідні для патентного пошуку, порівняння гіпотез, теорій та отриманих результатів з науковим доробком інших дослідників і наукових шкіл, у навчальному процесі та у професійній діяльності;
- закладає основи знань щодо ключових засад, методології та заходів щодо імплементації і забезпечення академічної доброчесності та високих професійних стандартів, запобігання порушень академічної доброчесності, дотримання принципів і загальноприйнятих норм щодо етичної поведінки, протидії академічному плагіату;
- ґрунтується на вивченні аспірантами законів України, рекомендацій світової наукової спільноти і МОН України, наказів ЗВО щодо академічної доброчесності, комп'ютерних програм, принципів доказової медицини для здійснення фахового аналізу медико-біологічних даних щодо можливого виникнення етичних порушень та конфліктів інтересів, порівнянні отриманих результатів з науковим доробком інших дослідників і наукових шкіл в контексті забезпечення та збереження адекватної наукової та професійної комунікації. Викладається протягом 60 годин, з них 4 години лекційних, 14 годин семінарських, 12 годин практичних занять та 30 годин самостійної роботи [1].

Предметом вивчення дисципліни є аналіз чинного законодавства, можливостей технічних засобів, медико-біологічних, клінічних, соціально-економічних та екологічних даних у контексті формування та порівняння гіпотез, теорій та отриманих результатів з науковим доробком інших дослідників і наукових шкіл, здійснення фахового аналізу інформації щодо можливого виникнення етичних порушень та конфліктів інтересів в контексті забезпечення етики досліджень, організації та проведення навчального процесу, наукової та

професійної діяльності для набуття практичних навичок, вмінь та компетенцій щодо протидії проявам академічної недоброчесності, фальсифікаціям і плагіату.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Академічна доброчесність і антиплагіат» є оволодіння теоретичними знаннями, практичними навичками та вміннями щодо: чинного законодавства та наказів ЗВО щодо академічної доброчесності і протидії плагіату; етичних аспектів поведінки і комунікації науковця; стратегії планування, організації та тактики досліджень; елімінації чинників ризику і помилок у забезпеченні академічної доброчесності, протидії конфліктам інтересів; відповідальності за порушення академічної доброчесності; уміння здійснювати інформаційний пошук із застосуванням сучасних пошукових систем; уміння аналізувати фахову літературу з позицій наукометрії, диференціювати нефахові публікації; уміння порівнювати отримані результати з науковим доробком інших дослідників і наукових шкіл в контексті забезпечення та збереження адекватної наукової та професійної комунікації; опису та графічного зображення результатів статистичного аналізу; методів аналізу результатів досліджень, базових процедур та термінології; організації та проведення мета-аналізу; організації та проведення первинного антиплагіатного самоаналізу наукового твору; набуття навиків застосування сучасних інформаційних технологій в контексті запобігання та виявлення академічного плагіату та виявлення фальсифікацій результатів досліджень.

Таким чином, застосування набутих теоретичних знань та практичних навичок і вмінь на практиці є важливим для подальшої наукової роботи медичних фахівців.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вергун А.Р. Робоча програма з дисципліни «Академічна доброчесність і антиплагіат». Львів, 2020. 17 с.

2. Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти. [Електронний ресурс]. URL: <https://academiq.org.ua/pro-proekt>.
3. Стаття 42 Закону про освіту. [Електронний ресурс]. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.
4. Bryant, K. N. Engaging 21st century writers with social media. Hershey, PA: *Information Science Reference*, 2017. doi: 10.4018/978-1-5225-0562-4.
5. Huang, J. C. What do subject experts teach about writing research articles? An exploratory study. *J. Engl. Acad. Purposes* 25, 2017. P. 18–29. doi: 10.1016/j.jeap.2016.10.004

*Ясна Н. С.,
канд. фарм. наук, доцент кафедри хімії, технологій та фармації
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛADOVA ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

2020 рік колосально вплинув на всі сфери життя. Ми живемо в новій реальності. Перехід на онлайн навчання з використанням сучасних інформаційних технологій призвів до певних проблем у системі вищої освіти. Обман під час іспитів у вигляді списування та обмін відповідями при підготовці завдань були однією з найпоширеніших форм академічної нечесності. Копіювання робіт колег було найбільш серйозним порушенням.

Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно виявити конкретні схильності, що сприяють обману: максималізм, бажання робити все ідеально, прагнення до хороших оцінок, високе академічне навантаження та тиск на студентів з боку батьків були головними причинами розвитку академічної не доброчесності.

Серед основних шляхів подолання даної проблеми є корегування поведінки студентів та учнів; покращення рівня викладання; підвищення мотивації учнів до навчання; формування культури академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу, у тому числі інституційної культури та культури в мікросередовищах [2, с.120].

«Дуже важливо, що заклади вищої освіти стимулюються до створення власних політик у сфері академічної доброчесності, власних документів, кодексів етики, курсів академічного письма і так далі. Всі ці речі важать набагато більше для розвитку культури академічної доброчесності, ніж покарання за порушення», – Голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти Сергій Квіт [1].

З метою формування академічних цінностей у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка затверджено Положення про академічну доброчесність, яким керуються здобувачі вищої освіти і працівники

університету. Виникла необхідність модернізувати навчальні методи в університеті. Було організовано навчальні курси онлайн-освіти для викладачів, постійно проводився моніторинг задоволеності учнів та викладачі організацією онлайн-освіти.

Деякі студенти мали змогу отримати доступ до Інтернету, але не всі. Більшість студентів, які проживають у сільській місцевості, не мають доступу до Інтернету, і не можуть використовувати планшети, ноутбуки або настільні комп'ютери як навчальні пристрої. Їхні викладачі не мали попереднього досвіду викладання в Інтернеті чи на відстані, вони відкрили нові підходи до викладання та навчання, і була проведена творча робота для подолання справжніх викликів, які породжує нинішня реальність.

Однак система онлайн-освіти не є повністю відповідною до морально – етичних норм притаманних цивілізованому суспільству. Тому подальше функціонування цієї системи потребує її вдосконалення та імплементації до неї принципів академічної чесності. Викладачі вивчають, що означає для них реальність викладання в Інтернеті. Якою насправді є нова педагогіка онлайн-викладання? Як виглядає навчання в цьому новому середовищі? Як онлайн-навчання може дати надзвичайний досвід навчання?

Необхідність цих дій визначена Законом України «Про освіту», згідно з яким академічна доброчесність визначається як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [4, стаття 42].

Університет почав працювати з особистими проблемами, роботою в малих групах, навчанням в Zoom та записом коротких відео, пропонує поєднання онлайн-програм та програм в університеті.

Доброчесність у навчальній роботі є найважливішим еталоном кожної професії. З цієї причини особливу увагу слід приділяти боротьбі з академічною

нечесністю у вищій освіті, щоб запобігти потенційному перенесенню цієї практики на робоче місце. Студенти розраховують знайти хорошу роботу після кількох років навчання, це особливо актуально, оскільки витрати на навчання та інші освітні послуги зростають щорічно. Це мотивує студентів, а викладачі знаходять способи використовувати цей факт, для підвищення їх активності та залучення до науково-практичної діяльності.

Робота значно зміниться протягом найближчого десятиліття. Нещодавні інновації та розробки у гнучкому навчанні та оцінці, що базуються на компетентностях, дадуть новий поштовх онлайн-навчанню та розвитку навичок, пов'язаних з роботою [5].

Незважаючи на ці виклики, університети позитивно відреагували, впроваджуючи нові рішення для продовження навчання, досліджень і служіння суспільству.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Прес-конференція «Презентація проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти». URL: <https://americancouncils.org.ua/pres-konferencija-prezentacija-proiektu-iniciativa-akademichnoi-dobrochesnosti-ta-jakosti-osviti/>.

2. Фініков Т. В., Артюхова А. Є. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики». Київ: Таксон, 2016. 234 с.

3. Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. URL: https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOOn49g08VcMd_XsZHGyYNpm5LPs/view.

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

5. A New Pedagogy Is Emerging... and Online Learning Is a Key Contributing Factor. URL: <https://teachonline.ca/tools-trends/how-teach-online-student-success/new-pedagogy-emerging-and-online-learning-key-contributing-factor>.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.